

**ДОНИШГОҶИ ДАВЛАТИИ КЎЛОБ
БА НОМИ АБУАБДУЛЛОҶИ РЎДАКӢ**

Ба ҳуқуқи дастнавис

**УДК: 891.550 (092)
ББК 83.3 (2 тоҷик)
М-65**

МИРЗОЕВА МАҲТОВБӢ МУСТАФӢЕВНА

РЎЗГОР ВА ОСОРИ ҶОИБ САФАРЗОДА

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т И

**диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология
аз рӯи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ**

Душанбе – 2023

Кори диссертатсионӣ дар кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ ба анҷом расидааст.

Роҳбари илмӣ:

Раҳмонов Шохзамон Абдуқодирович, доктори илми филология, профессор, сарҳодими шуъбаи адабиёти муосири Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ:

Қосимзода Солеҳ Салим, доктори илми филология, профессори кафедраи забони тоҷикӣ ва усули таълими забон ва адабиёти тоҷики Донишгоҳи миллии Тоҷикистон.

Раҳмонов Маҳмурод Бегмуратович, номзади илми филология, омӯзгори кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав

Муассисаи пешбар:

Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода

Ҳимояи диссертатсия «13» марти соли 2024 соати 15:00 дар маҷлиси шурои диссертатсионии 6D.KOA-069 назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ (Суроға: 734003 шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121 www.tgpu.tj ошёнаи 1, толори шурои илмӣ) баргузор мегардад.

Ба диссертатсия дар китобхонаи илмӣ ва сомонаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айнӣ, хиёбони Рӯдакӣ, 121 www.tgpu.tj шинос шудан мумкин аст.

Автореферат рӯзи «_____» _____ соли 20__ тавзеъ шудааст.

**Котиби илмӣ шурои диссертатсионӣ,
доктори илми филология, профессор**

Қурбонзода Р. Қ.

МУҚАДДИМА

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Аксари пажухандагони адабиёт бар ин назаранд, ки шеъри муосири тоҷик аз охири солҳои 50-ум ва ибтидои солҳои 60-уми асри гузашта ба таҳаввулоти амиқе рӯ ба рӯ шуд. Ин дигаргуниҳои чашмрас дар анвои мухталифи шеър, махсусан мазмуну мундариҷаи он бо диду биниши шоирона ва ҷанбаҳои эстетикӣ суханофаринӣ сурат гирифтааст. Маълум аст, ки навҷӯиву тозапардозӣ яке аз хусусиятҳои ҷомеаи инсонист ва агар ин падида намебуд, дар дунё ҳеҷ пешрафту такомуле ҳам сурат намегирифт. Аҳли хунару фарҳанг, махсусан, адибони тоҷик дар тӯли рӯзгор ҳамвора саъй кардаанд то тозагие дар сабки қору шеваи офариниши хеш эҷод кунанд.

Танҳо як нигоҳи кӯтоҳ ба таърихи адабиёти муосири тоҷик нишон медиҳад, ки чунин кӯшишу талошҳои аз тарафи шоирони машҳури адабиёт дар даҳаҳои аввалини қарни XX ва баъдан, солҳои 20-уму 30-юм ба амал омадааст. Албатта, тағйироту дигаргуниҳои, ки бо ҳиммату заҳмати намояндагони насли аввали адибони тоҷик дар пайкари шеъри муосир ба зухур расид, тадриҷан шеъри тоҷик давра ба давра наву тоза шудан гирифт. Минбаъд низ чунин кӯшишҳои наву тоза таҳти таъсири шеъри рус ва тарҷумаҳои, ки аз забони русӣ ба тоҷикӣ сурат мегирифтанд, ба миён омаданд.

Ин таҳаввули чашмгир дар шеъри муосири тоҷик сабабҳои зиёде дошт. Заминаи нахустини ин дигаргуниҳои сифатӣ, ба андешаи мо, ба майдони адабиёт ворид гардидани насли нави адибон буд, ки тафаккур ва ҷаҳонбинии онҳо дар қиёс бо насли пешин фарқкунанда буд.

Нахустин ибтикороти ин насл иборат аз он буд, ки шеъри тоҷикро ба асолати азалиаш бозгардонанд ва дар заминаи суннату анъаноти пешиниён таҷаддудгароёна амал намуда, пайванде миёни шеъри тоҷик ва ҷаҳон эҷод кунанд. Заминаи дигаре, ки дар ин таҳаввул таъсиргузори кардааст, ин ошноӣ бо шеъри ҳамзабонон ва осори чехраҳои шинохтаи онон арзёбӣ мешавад.

Шеъри ин давраинаи тоҷик бо шоироне мисли Муъмин Қаноат, Ғаффор Мирзо, Лоик Шералӣ, Бозор Собир, Ҳабибулло Файзулло, Гулназар, Гулрухсор ва Ғоиб Сафарзода ба маҷрои наву сарзаминҳои тозаи маънавӣ ворид гардид, ки он дар адабиётшиносии тоҷик бо истилоҳи «шеъри наву» ёд мешавад.

Атрофи навҷӯиҳо ва падидаҳои тозаи шеъри муосири тоҷик таҳқиқоти фаровон анҷом пазируфтаву шебу фарози он мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Аз ин рӯ, мо тасмим гирифтаем, ки мавзуи рисолаи мазкурро ба таҳқиқу пажӯиши мероси адабии шоири сухансарои тоҷик Ғоиб Сафарзода ихтисос диҳем.

Шоир Ғоиб Сафарзода бо тақопӯю ҷустуҷӯ, завқи баланди эҷодӣ, бо навоариҳо дар эҷод намудани ашъор ва ҳам дар қори тарҷумонию рӯзноманигорӣ, дар худшиносӣ ва тақдири миллату меҳан, дар одамият ва дӯстиву рафоқат дар тӯли беш як даҳсолаи фаъолияти эҷодӣ ва умри кӯтоҳи худ ба мартабаҳои баланди эҷодӣ расид, умедворон, устодону дӯстон, наздикону пайвандон дар баҳо додан ба шахсияти ӯ, қаламу истеъдодаш хато накардаанд.

Донишмандони суханшинос бар ин назаранд, ки нақши Ғоиб Сафарзода дар тарҷумаи ашъори шоирони ҷумҳуриҳои собиқ Шуравӣ ва адибони олам ниҳоят барҷаста аст. Аслан, ашъори шоирони рус ва ашъори аз адибони дигари ҷаҳон, ки аз русӣ ба тоҷикӣ тарҷума шудаанд, хеле зиёд мебошанд. Вале тарҷумаи беҳтарин на ҳамеша насиби ҳар шоир мегардад. Таъкид шудааст, ки тарҷумаҳои Ғоиб шоҳиди маҳорати баланди ӯянд. Номбурда аз эҷодиёти шоирони рус Н.А. Некрасов, Н. Тихонов, Ярослав Смеляков, А. Сурков, («Хайрбод»), шоирони озар Набӣ Хазрӣ (силсилаи шеърҳо), Мамад Раҳим, Сулаймон Рустам, шоирони арман Сайёди Наво (силсилаи шеърҳо) ва Ованес Шероз, шоирони белорус Петрус Бровка ва Нил Гилевич, шоираи украин Светлана Йовенко, шоирони балқар Қайсин Қулиев ва Максим Геттуев, шоири гурҷӣ Николоз Бараташвили, шоири қазоқ Музаффар Олимбоев, Евгениус Матузавичюси литвонӣ, шоирони ўзбек Уйғун ва Охунҷон Ҳакимов шеърҳои зиёдеро ба забони тоҷикӣ моҳирона тарҷума кардааст.

Тарҷумаи шеърҳои шоирони англис Байрон ва Шелли (силсилаи шеърҳо), шоири Ҳинд Ҳориваншрай Бачан, шоири Миср Маҳмуд аш-Шунабӣ, шоири Ироқ Аббос Умар, шоири Сенегал Давид Диоп низ ба қалами ин шоири тавоно тааллуқ дорад.

Бо назардошти ин ки хусусиятҳои ғоявию бадеӣ, ҷанбаҳои зебошинохтии ашъор, сабку услуб ва ҳунари шоирӣ, заминаҳои камолу боландагии Ғоиб Сафарзода ҳамчун шоир ва суханвар, то ҳанӯз ҷиддан мавриди тавачҷуҳи адабиётшиносон ва баррасии илмӣ қарор нагирифтааст, таълифи пажӯҳиши алоҳида ва нишон додани ҷойгоҳи ӯ дар адабиёти муосири тоҷик, ба суди илми адабиётшиносии тоҷик хоҳад буд.

Дарачаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ. Раванди эҷодӣ ва шеваи камолу пешрафти ҳар адиб замоне таъйину муайян мегардад, ки роҳи эҷодӣ аз оғоз зина ба зина мавриди таҳқиқу арзёбӣ қарор гирад. Гуфтан бамаврид аст, ки аксар шоирони муосири тоҷик, ки дертар дар суханварӣ ва камолоти эҷодӣ ба дарачаи устодӣ расида буданд, ҳанӯз дар даврони наврасӣ шеърӯ шеъргунаҳои шогирдона гуфта, онҳоро ба модар, меҳан, ба маҳбубу шахсиятҳои наздик бахшидаанд. Ба ин тариқ, Ғоиб Сафарзода ба шеърӯӣ пардохта, аввалин шеърҳояшро дар замони донишҷӯӣ (солҳои 1958-1962 дар настрия Донишкадаи омӯзгории Душанбе ба номи Т.Г. Шевченко (ҳоло Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни) – «Педагоги ҷавон» ва матбуоти даврӣ ба таъъ расондааст. Маҳз дар ҳамин солҳо маҳсули қалами шоири ҷавон дар саҳифаҳои матбуоти марказӣ, аз ҷумла, дар настрияҳои бонуфузи «Комсомоли Тоҷикистон», «Маориф ва маданият», «Тоҷикистони советӣ» («Ҷумҳурият»), маҷаллаҳои «Шарқи сурх», «Занони Тоҷикистон» пайваста ҷоп ва манзури хонандагону суханшиносон мегардиданд.

Адабиётшинос Б. Насриддинов аз нахустин муҳаққиқонест, ки ба ашъори шоири ҷавону боистеъдод Ғоиб Сафарзода, ки ҳанӯз 19 сол дошт, нақд навиштааст. Мавсуф дар мақолаи «Нахлҳои умедбахш» аз ҷумла андешаашро ҷунин иброз кардааст: «Ғоиб Сафаров, ки нав қалам ба даст гирифтааст, аз қадамҳои аввалин истеъдоди хуб доштани худро исбот намуд. Яке аз

хислатҳои хуби Ғоиб Сафаров дар он аст, ки аз пайи мавзӯҳои умумӣ ва забонзада нарафта, лаҳзаҳои конкретиро ҷустуҷӯ мекунад»¹. Баъдан, мунаққидону адабиётшиносоне, мисли Муҳаммадҷон Шакурӣ дар мақолаи «Сухан аз лирика ва мазмуни ҳаётии он» ва Соҳиб Табаров низ дар мақолаи «Меҳнат ва ҷустуҷӯ асоси самари эҷодист» ба истеъдоди хуб доштани Ғоиб Сафарзода дар сароғози роҳи эҷодии ӯ ишораҳо кардаанд.

Шеърҳои Ғоиб Сафарзода ҳарчанд дар матбуоти даврӣ тез-тез ба таъб мерасиданд ва ӯ миёни адибону суханшиносон, дӯстдорони назм ҳамчун шоир шинохта мешуд, вале шоир аз серталабӣ нисбат ба эҷодиёти хеш ва хоксорӣ ба чопи маҷмуаи ашъораш шитоб намекард. Дар муаррифии Ғоиб Сафарзода ҳамчун шоири ҷавону боистеъдод пешгуфтори Мирсаид Миршакар, ки барои маҷмуаи аввалини шоир «Корвони орзу», ки соли 1969 ба нашр расид, ниҳоят арзишманд аст. Бо ин сарсухан М. Миршакар гӯё ба шоир номаи эътироф дод. Дар сарсухан омадааст: «Муаллифи ин гулчин Ғоиб Сафарзода ҳам яке аз сухансароёни ҷавонест, ки дар муддати каме тавонистааст номи худро дар зеҳни аҳли завқу эҳсос ҷой дода, сазовори номи шоир гардад»².

Ба андешаи мо, дар адабиётшиносии тоҷик аввалин суханшиносе, ки дар мавриди бозёфт ва бурду боҳти эҷодии Ғоиб Сафарзода нисбатан мукамал сухан гуфтааст, адабиётшинос Соҳиб Табаров мебошад. Мавсуф дар «Сурудаҳои вопасин» ном мақолааш, ки ба мазмуну мундариҷа, услуб, банду баст ва санъати сухани шеърҳои маҷмуаи дувум ва баъдимаргии шоир «Ошени офтоб» (1972) бахшида шудааст, моҳи декабри соли 1972 чунин изҳори ақида кардааст: «Шеърҳои маҷмуаи «Ошени офтоб»-и Ғоиб Сафарзода аз ҷиҳати сохт ва бандубаст хеле кӯтоҳ ва аз ҷиҳати баёни фикр ва изҳори ақидаи иҷтимоӣ ва эстетикӣ санъаткорона ва пурмазмуну сермаъно навишта шудаанд. Ӯ дар қисме аз шеърҳояш чун бисёр саромадони ашъори лирикии форсу тоҷик дар ҳар байт як фикри том ва бутунро баён менамояд, ки ин хусусияти услубӣ бори дигар ҳампайвандии ашъори шоирро бо назми Рӯдакӣ, Саъдӣ, Ҳофиз ва ё Лоҳутию Турсунзода ва дигарон исбот менамояд...»³.

Маҳорату истеъдоди баланди шоир, шеъри пурмазмуну навоҳанг тавонист Ғоиб Сафарзодаи ҷавонро дар андак муддат шуҳрат бидиҳад ва суханварӣ биомӯзад.

Шуҳрати шоирӣ ва маҳсули эҷодии Ғоиб Сафарзода тавачҷуҳи донишмандони мазбулло ҷалб кардааст ва эшонро ба таълифи мақолаву сарсухану гузоришҳои илмӣ-танқидӣ водор намудааст, аммо ҳеҷ кадоми онҳо дар таълифоташон рӯзгору осори адабии шоирро ба таври кулӣ матраҳ накардаанд. Бинобар ин, кори диссертатсионӣ ҳозир кӯшишҳо барои ҳалли ҳамаҷонибаи мавзӯи мавриди назар ва дастнахӯрдаи адабиётшиносии тоҷик равона шудааст.

1. Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мурағтӣ: Шоҳхайдар Ёдгорӣ / Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 9.

2. Сафарзода Ғоиб. Корвони орзу. Маҷмуаи шеърҳо/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1969. – С. 5.

3. Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби дуум/С. Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1978. – С. 202.

Робитаи таҳқиқ бо барнома, лоиҳа ва мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсия дар асоси барномаҳои илмии банақшагирифтаи кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ омода шудааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Мақсади таҳқиқот. Мақсади меҳварии таълифи диссертатсияро пажӯҳиши масъалаҳои ҳаёт ва эҷодиёти Ғоиб Сафарзода, ҳунари шоирӣ, бадеият, анвои адабӣ, шаклу муҳтавои каломии шоир, нақш ва ҷойгоҳи вай дар ташаккул ва таҳаввули шеърӣ солҳои 60-70-и садаи XX ва монанди инҳо ташкил кардааст.

Вазифаҳои таҳқиқот. Барои расидан ба ҳадафи фавқ ҳалли масоили зерин айнӣ муддао доништа шуд:

– дар асоси маъхазҳои адабӣ, осори таҳқиқӣ ва сарчашмаҳои таърихӣ ба риштаи таҳқиқ кашидани зиндагинома, мероси адабӣ ва фаъолиятҳои адабии Ғоиб Сафарзода;

– омӯзиш ва баррасии ҳамаҷонибаи муҳтавои осори адабии шоир бо назардошти сунату навгуиҳои адабиёти муосири тоҷик, ба вижа назми солҳои 60-70-уми садаи XX;

– ба таҳқиқ гирифтани ҳунари шоирии Ғоиб Сафарзода дар асоси меъёрҳои суҳансанҷии классикӣ ва муосир;

– мушаххас намудани вижагиҳои забонӣ ва сабкии ашъори шоир дар робита ба тамоюлоти сохторию адабии замони адиб;

Объекти таҳқиқот. Махсусиятҳои назми солҳои 60-70-уми садаи XX, дар мисоли рӯзгор ва осори адабии Ғоиб Сафарзода.

Мавзӯи таҳқиқот. Рӯзгор ва осори адабии Ғоиб Сафарзода.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Дар ҷараёни таҳқиқ аз дастурҳои илмӣ, дастовардҳои илмӣ ва афкори назарии олимону пажӯҳишгарони ватанию хориҷӣ, мисли В. М. Жирмунский, И.С. Брагинский, Э. Браун, Я. Рипка, Парвиз Нотили Хонларӣ, А. Мирзоев, Х. Мирзозода, С. Табаров, М. Шукуров, А. Маниёзов, Х. Асозода, Х.Шарифзода, Баҳром Сирӯс, Р. Мусулмонӣён, Юсуф Акбаров, Шоҳзамон Раҳмонов, У.Тоиров, А. Кӯчаров, А. Маҳмадаминов, М. Хоҷаева, М.Нарзиқул, И. Икромов ва дигарон истифода гардидааст.

Асосҳои методологии таҳқиқот. Диссертатсия бар пояи усулҳо ва методҳои маъмулу мувофиқи адабиётшиносӣ таълиф ёфтааст. Аз ҷумлаи онҳо методи таърихӣ, таърихӣ-муқоисавӣ, шинохти жанрҳои адабӣ, шарҳи осори адабӣ, омӯр мебошад, ки дар ҳаллу фасли масъалаҳои ба диссертатсия ворид шуда мусоидат кардаанд.

Пойгоҳи таҳқиқот. Диссертатсия дар асоси маводи матбуи шоир, аз ҷумла «Корвони орзу» (1969), «Ошёнӣ офтоб» (1972), «Мероси ҷавонӣ» (1978), «Ҷавонӣ» (1986), «Мунтахабот» (2003), «Мунтахабот» (Китоби 2, 2011), «Чашмаи меҳр» (Мунтахабот, 2015) ҳамчунин, маводи Китобхонаи вилоятӣ ба номи Садриддин Айнии шаҳри Кӯлоб, Китобхонаи ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Хона-музейи Ғоиб Сафарзода воқеъ дар н. Восеъ ва ғайра таълиф гардидааст.

Ҳангоми таҳқиқу баррасии мавзӯ аз равобити илмҳои адабиётшиносӣ – таърихи адабиёт, назарияи адабиёт, нақди адабӣ, назмшиносӣ, матншиносӣ, сабкшиносӣ, сарчашмашиносӣ истифода шуда, осори дар ин замина рӯйи қор омада низ мавриди қорбурд қарор гирифтааст.

Навғониҳои илми таҳқиқ. Як қанбаи нишондиҳандаи тозагии рисола ин аст, ки нахустин бор ашъори яке аз чеҳраҳои дурахшони шеърӣ муосири тоҷик Ғоиб Сафарзода мавриди таҳқиқ ва баррасии алоҳида қарор мегирад. Дар рисола ба қанбаҳои тозаӣ ҳунари, мухтавои эҷодӣ, тозақориҳои адабии шоир таъкид шудааст. Ҳамзамон мазмуну мундариҷаи мероси адиб, махсусан жанрҳои шеърӣ ва қанбаҳои зебошинохтии ашъор, нақши зиндагинома ва таҳлили эҷодиёти ӯ бори нахуст ба таври мушаххасу дақиқ мавриди таҳлилу арзёбии амиқ қарор мегирад.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

1. Адабиёти муосир ҷузъи ҷудонопазири адабиёти ҳазорсолаи тоҷик ба шумор меравад. Дар он тафовити анъана ва навоарию таҳаввулот ба ҳаёти замон вобаста назаррас мебошад. Яке аз муваффақиятҳои адабиёти муосир дар солҳои 60-70 садаи гузашта аз он иборат аст, ки зумрае аз адибони соҳибистеъдод ба шеърӣ шоирӣ пардохта, набзи каломӣ мавзунро дар партави анъанаҳои кӯҳан бо мазмунӣ ҷадид ва ғояҳои миллию озодихоӣ ба таҳриқ оварданд.

2. Яке аз дастандарқорони ин таҳаввулотӣ адабӣ шоири боистеъдод, тарҷумони моҳир ва рӯзноманигори варзида Ғоиб Сафарзода ба ҳисоб меравад.

3. Зиндагии шоир байни солҳои 1940-1972 сипарӣ гаштааст. Он ҳамагӣ 32 сол мебошад. Аммо вай дар ин муддати кӯтоҳ тавонист, ки бо фаъолияти пурмаҳсулаш чун шоири рангинҳаёлу навоару боистеъдод шинохта шавад.

4. Мероси адабии шоирро ғазал, рубоӣ дубайтӣ, маснавӣ, тарҷеъбанд, мусаммат, қитъа, ашъори озод, тарҷумаи шеърҳои шоирони миллатҳои гуногуни олам, лавҳаю очерк ва сафарномаҳо ташкил додааст.

5. Ғоиб Сафарзода дар осори адабии худ, аз он ҷумла ашъораш мавзӯҳои муҳимми ҳаёти инсонро чун ишқу муҳаббат, эҳтироми волидайн, бавижа модар, гиромидошти арзишҳои милли, аз ҷумла забон, фарҳанг ва шахсиятҳои таърихӣ, тараннуми баҳору Наврӯз, дӯстиву рафоқат, ваҳдату ҳамбастагӣ, садоқату вафодорӣ, ҳифзи Ватан, худшиносӣ, ҳештандорӣ ва монанди инҳоро муваффақона ҷой дода, онҳоро тарғибу ташвиқ намудааст.

6. Ғоиб Сафарзода барои таъмини шеърӣ, ба вучуд овардани бадеият, мафҳуму гӯшнавоз баромадани маҳсули эҷодаш бо маҳорати тоҷ аз вазни аруз, нозуқиҳои қофия ва имконоти радиф, санъатҳои маънавӣ ва лафзӣ, забон ва сабки содаву фаҳмои суханофаринӣ истифода намуда, номашро дар сафи шоирони тирози аввали адабиёти нимаи дууми садаи XX сабт кардааст.

Аҳаммияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот. Аҳаммияти диссертатсия аз он иборат аст, ки он қанбаҳои назарӣ ва амалӣ дорад. Натиҷа ва маводи таҳқиқӣ метавонад, барои мутахассисони риштаҳои мухталифи илми адабиётшиносӣ судманд бошад. Махсусан, пажӯҳандагони риштаи таърихи адабиёт ва шеърӣ муосири тоҷик аз он баҳра мебардоранд.

Маводи рисола дар курси лексияҳо роҷеъ ба таърихи адабиёти муосири тоҷик, ҳамчунин курсҳои махсус, таҳияи дастурҳои таълимӣ, гузаронидани конференсияҳои илмию адабӣ доир ба ҳаёт ва фаъолияти эҷодии шоир, баргузориҳои дарсҳои иловагӣ оид ба эҷодиёти шоир дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаву олӣ, (факултаҳои филологияи тоҷик ва журналистика) метавонад, корсоз бошад.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳо дар он зоҳир шудааст, ки масъалаи мазкур бо таҳлилу баррасии назарӣ ва амалӣ, тақос ва муқобалаи илмӣ таъмин гардида, дар асоси принципу методҳои муайяну мушаххаси пажӯҳишӣ маводи фаровони марбут ба мавзӯ, бо сохтори мураббаъ пайдарпайю бонизоми ба ҳадафу вазифаҳои таҳқиқ фароҳам омада, ағлаби онҳо дар шакли мақолаву гузоришҳои илмӣ дар конференсияҳои илмию амалии ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (солҳои 2014-2023), маҳфилҳо ва семинарҳои вижаи факултети филология ва журналистикаи донишгоҳи мазкур манзур карда шудааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуи диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ мувофиқ мебошад. Маводи таҳқиқшудаи он бо таърихи адабиёт, сабқшиносӣ, поэтикаи осори манзум, назарияи адабиёт, нақду сухансанҷӣ иртиботи ногусастанӣ дорад.

Саҳми шахсии муҳаққиқ дар он зоҳир гаштааст, ки рӯзгор ва осори адабии Ғоиб Сафарзода нахустин бор ба таври муназзаму мураббаъ яклӯхту фарогиру ҳаматарафа таҳқиқ ёфт. Мақолаҳои нашрнамудаи муаллиф бо ҷамъи гузоришу ҷусторҳои инчунин таҳияи куллии ҷадиди адиб шомили дастовардҳои вай мебошанд.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Мазмуну мундариҷаи диссертатсия дар конференсияҳои ноҳиявӣ, шаҳрӣ, вилоятӣ, ҷумҳуриявӣ, байналмилалӣ ва донишгоҳии ДДК ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (2014-2023) баён гардидааст.

Диссертатсия дар маҷлиси кафедраи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (суратчласаи №7, аз 23 феввали соли 2023) муҳокима шуда, ба ҳимоя тавсия гардидааст.

Интишорот аз рӯи мавзуи диссертатсия. Муҳтавои асосии диссертатсия дар 13 мақолаи илмӣ, аз ҷумла ду мақола дар суханронии муҳаққиқ дар конференсияҳои ҷумҳуриявии илмӣ-назариявии «Нақши Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар тайёр намудани мутахассисон бахшида ба 70-солагии донишгоҳ» қисми 2, панҷ мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайянгардида, як мақола дар маҷаллаи илмӣ-методии кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти тоҷик бо номи «Маҳсули андеша» бахшида ба 70-солагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, соли 2015, ду мақола дар Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (маҷаллаи илмӣ), 3 мақола дар конференсияи ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ илмию амалӣ инъикос ёфтаанд.

Соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, сездаҳ фаслу чор зерфасл, хулосаю феҳристи адабиёт таркиб ёфта, он аз 182 саҳифаи чопи компютерӣ иборат мебошад.

ҚИСМИ АСОСИИ ТАҲҚИҚОТ

Дар муқаддима мубрамии мавзуи таҳқиқ, дараҷаи коркарди илмии проблемаи мавриди омӯзиш, робитаи таҳқиқ бо барнома, лоиҳа ва мавзӯҳои илмӣ, мақсади таҳқиқ, вазифаҳои таҳқиқ, навгониҳои илмии таҳқиқ, аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқ, объекти таҳқиқ, мавзуи таҳқиқ, саҳми шахсии муҳаққиқ, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия, интишороти натиҷаҳои диссертатсия, соҳтор ва ҳаҷми диссертатсия мавриди таҳқиқ қарор ёфта, баён шудаанд.

Боби якуми диссертатсия – **«Шарҳи ҳол, фаъолияти эҷодӣ ва мероси адабии Ғоиб Сафарзода»** ном дошта, ба замони кӯдакӣ ва давраи таҳсили ӯ бахшида шудааст.

Фасли якуми боби якум – **«Зиндагиномаи шоир ва заминаҳои ташаккулёбии шахсияти ӯ»** ном дорад. Дар ин фасл диссертант зиндагӣ ва давраи ташаккулёбии Ғоиб Сафарзодаро мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор додааст.

Фаъолияти эҷодии Ғоиб Сафарзода аз охири солҳои панҷоҳум, аз айёми донишҷӯӣ оғоз ёфта, ҳамагӣ 13 сол, яъне то дами марги фочианокаш (соли 1972) идома кардааст. Ӯ ҳамчун ҷавони эҷодкор, нисбат ба худ басо серталаб буда, дар умри кӯтоҳ бо ашъори рангинаш дар назми солҳои шастуми садаи бист саҳми арзанда гузоштааст. Ба мулоҳизаи мураттиби ашъори баъдимаргии шоир Шоххайдар Ёдгорӣ, Ғоиб Сафарзода ба унвони «Мероси ҷавонӣ», «Ҷавонӣ», «Мунтахабот» (дар ду ҷилд) асарҳо таълиф намуда, «бо назми навоаронааш дар сафи аҳли адаб ҷойгир шудааст. Ӯ на танҳо дар шакл, банду баст, балки дар мазмуну мундариҷа ва навҳои шеър ҳам навоарӣ кардааст. Ашъораш саршори саноеи шеърию ғояҳои олий мебошанд»¹.

Ғоиб Сафарзода дар синни 25-солагӣ (1965) узви Иттифоқи журналистон ва дар 31-солагӣ (1971) узви Иттифоқи нависандагони собиқ Иттиҳоди Шуравӣ гардидааст.

Вай 20 феввали соли 1940 дар деҳаи Муллоҷони шурои деҳоти Охтераки ноҳияи Ховалинг дида ба олами ҳастӣ кушодааст. Падари шоир Сафари Абдуалим дар мадрасаи Бухоро таҳсил намуда, аз шахсони бофазли диёраш шинохта шуда буд, ба фарзандони ҳамдеҳагон дарси одобу савод омӯхта, онҳоро дар руҳияи накукориву илмдӯстӣ тарбия намудааст. Мардум ӯро ба хоҳири илму дониш доштаниаш боэҳтиром Муллосафар ном мегирифтаанд.

Ғоиб наврас дар деҳаи Кадучӣ ба синфи шашуми мактаби ба номи Ф. Энгелс рафта, онро соли 1957 бомуваффақият хатм намуда, баъди гирифтани номаи камол ба факултаи таъриху филологияи тоҷики Донишкадаи омӯзгории

¹. Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мурағиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С.10.

Душанбе ба номи Т.Г. Шевченко (ҳоло ДДОТ ба номи С. Айни) ҳуҷҷат супорида, сазовори номи донишҷӯй шудааст.

Ғоиб Сафарзода дар он солҳо ташнаи илму дониш ва муштоқи каломи бадеъ буд, барои сайқал додани маҳорату истеъдоди шоирӣ ҷаҳду ҷадал ва тақопӯ менамуд. Бояд изҳор дошт, ки дар пайдоиши рушду камоли насл аз шоирону нависандагони муосири тоҷик нақши устодону олимони муассисоти таълимии алоҳида ниҳоят барҷаста аст. Бехтарин шоирони муосири соҳибистеъдоди мо шогирдону парвардагони ин донишгоҳианд. Бехуда нест, ки мунаққиди тоҷик Соҳиб Табаров дар мақолаи «Дар зиндагӣ аз хеш гузорам асаре ман», ки ба баррасии ҷараёни рушду камолоти эҷодии Ғоиб Сафарзода ихтисос дорад, ба нақши корсози ин ниҳодҳо ишора менамояд: «Дар байни манзилҳои адабпарвари пойтахти Тоҷикистон ду мактаб мақоми бузургеро ишғол мекунад, ки яке Институти педагогии ба номи Шевченко ва дигаре Университети давлатии Тоҷикистон ба номи Ленин мебошад. Агар дар солҳои баъди ҷанг як зумра адибон – Ақобир Шарифӣ, Файзулло Ансорӣ, Бобо Ҳоҷӣ, Ғаффор Мирзо, Убайд Раҷаб аз лонаи Институти педагогӣ ба парвоз омада бошанд, дар солҳои шастум ба қатори онҳо Ғоиб Сафарзода, Лоик Шералӣ, Ҳабибулло Файзулло дохил гардида, мақоми ин мактаби адабиро боз ҳам баландтар бардоштанд»¹.

Шоир ҳамеша, ба ҳар сурат кӯшидааст, ки дар кӯйи зиндагию ҷодаи эҷод амали неку нотақроре ба ҷо оварад, сухани тозае бигӯяд, ҳар лаҳзаи нафаси умрро босамар истифода кунад, ҳамнафаси мардум ва ҳамқадами ҳаёт бошад:

Дар зиндагӣ назаргаҳам умре баландиҳост,

Наззораам ба дидаи парвин нухуфтааст.

Ман роҳҷӯии олами дуру надидаам,

К-он ҷо касе набуду буди ман нагуфтааст².

Ғоиб Сафарзода дар авҷи фаъолияти эҷодӣ сахнаи адабиёти тоҷикро ба таври абадӣ тарк гуфт, ки ба он садамаи нақлиётӣ дар 21 июли соли 1972 ба вуқӯмада боис гаштааст. Марги нобахангом ва фоҷиавии шоир, қалби хонавода, аҳли адаб ва ёру дӯстонашро ғамгин намуда, ҷои вайро аз дида ба дилҳо бурд.

«Равобити адабию маънавии адибони рӯзгори шоир» – унвони зерфасли фасли мазкури боби аввал аст, ки дар он диссертант дар бораи робитаҳои адабии Ғ.Сафарзода бо муосиронаш маълумот манзур кардааст. Натиҷа ин ки шоир бо ҳамаи адибони муосири худ мисли Муъмин Қаноат, Ғаффор Мирзо, Лоик Шералӣ, Қутбӣ Киром, Ҷумъа Одина, Убайд Раҷаб, Мостон Шералӣ, Шохмузаффар Ёдгорӣ, Шохҳайдар Ёдгорӣ, Ҳабибулло Файзулло, Бозор Собир, Гулрухсор Сафиева, Бахтиёри Муртазо ва чанде дигарон равобити хубу босамари адабӣ ва эҷодӣ доштааст ва ин робитаҳо барои сайқал ёфтани қору фаъолияти эҷодии вай мусоидат кардааст.

Фасли дуюми боби якум – **«Фаъолияти публитсистӣ ва тарҷумонии Ғоиб Сафарзода»** ном дорад.

¹. Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби чорум/ С.Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1984. – С. 384.

². Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот, ҷилди 1. Мураттиб: Шохҳайдар Ёдгорӣ/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 108.

Ғоиб Сафарзода аз насли адибонест, ки ханӯз овони донишҷӯӣ вобаста ба пешаи интихобкарда ва меҳру муҳаббату дилбастагӣ ба адабиёт, ба журналистика, ба идораи нашрияҳои даврӣ ва маҷаллаҳо, ба телевизиону радио рафтуомад карда, аввалин шеърро ҳикоя ва мақолаҳояшро маҳз тавассути ин редакцияҳо ба таъб мерасонд.

Ғоибӣ ҷавони нав ба курсии донишҷӯӣ нишаста, ҳамкориро бо нашрияи Донишкадаи педагогии Душанбе ба номи Т.Г. Шевченко «Педагоги ҷавон» ҷиддан ба роҳ монд ва аввалин офаридаҳои шогирдонааш маҳз дар саҳифаҳои ин рӯзнома чоп шудаанд. Ҳамкориҳои шогирдонаи даврони донишҷӯӣ бо як қатор нашрияҳои марказӣ самараро нек дод ва ғайричашмдошт ӯро барои кор ба идораи рӯзномаи «Тоҷикистони советӣ», ки нашрияи Кумитаи марказии Ҳизби коммунисти Тоҷикистон ба кор даъват намудаанд. Шоирӣ ҷавон, ҳамин тарик, рӯзноманигор гардид ва баҳри фаъолият бо дасту дили гарм қалами хеш тез мекард:

Мекӯш қалам, дароз бошад рӯзат,
Ҳар фард зи лафзи ту сабақ омӯзад.
Бо кинаву бо ҳасад агар ҳарф занӣ,
Дар оташи ростӣ забонат сӯзад¹.

«Назари адибону мунаққидон ба дастовардҳои шоир ва натиҷаи фаъолияти гуногунҷабҳаи вай»— зерфасли фасли мавриди назари боби якумро ташкил намудааст.

Шоир ва рӯзноманигори варзида Зиё Абдулло сахтгириву ҷиддирафтории Ғоиб Сафарзодаро нисбат ба эҷодиёти худ чунин ба қалам додааст: «Дар маҳфиле муаллим Боқӣ Раҳимзода гуфта буданд: «Аз худ серталаб бошед ва ҳаргиз қонё набошед, мисли Ғоиб Сафарзода»².

Ғоиб Сафарзода пас аз чанд соли қаламфарсоӣ дар ҷодаи шеър соли 1969 беҳтарин намунаҳои ашъори хешро ҷамъ оварда, дар маҷмуаи «Корвони орзу» тавассути нашриёти «Ирфон» ба таъб расонд. Шоирӣ шинохта Мирсаид Миршакар дар пешгуфтори ин маҷмуа навиштааст: «Дар солҳои охир калимаи шоирро аксаран бо иловаҳои «номдор», «маъруф», «ширинкалом», «дӯстдошта»... ба забон меоранд. Ба гумони ман, калимаи «шоир» ба ин гуна сифатҳои барзиёд эҳтиёҷ надорад. Сазовори номи шоир танҳо сухансарое шуда метавонад, ки ширинкалом, соҳибистеъдод, номӣ, дӯстдоштаи халқ бошад ва сазовори ин ном шудан барои ҳар сухансарой, ки пир аст ё ҷавон, мукофоти олист. Муаллифи ин гулчин Ғоиб Сафарзода ҳам яке аз он сухансароёнӣ ҷавонест, ки дар муддати каме тавонистааст номи худро дар зехни аҳли завқу эҳсос ҷой дода, сазовори номи шоир гардад³. Аз гулдастаи шеърҳо ва дубайтиву рубоиёти «Ошёнӣ офтоб» бармеояд, ки дар чанд соли ахир маҳорату истеъдоди суханвари шоир бовикору дилпур чун уқоб ба парвоз омада, роҳ сӯйи ошёнӣ офтоб гирифта ва хеле боло рафтааст.

Фасли сеюми боби якум – **«Осори таълифии шоир ва таснифи жанри онҳо»** ном дорад. Ғоиб Сафарзода дар муддати умри кӯтоҳ аз худ осори

1. Сафарзода, Ғоиб. Мунтахабот, ҷилди 1. Мураттиб: Шоҳхайдар Ёдгорӣ/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С.108.

2. Зиё Абдулло. Дар миёни ду мавҷи азим/Абдулло Зиё// Чумхурият. 2004, 19 июн, с. 3.

3. Сафарзода, Ғоиб. Корвони орзу. Маҷмуаи шеърҳо/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1962. – С.5-6

гаронарзише боқӣ гузоштааст ва он аз шеърӯ асарҳои публитсистӣ ва тарҷумаҳои ӯ иборат мебошанд. Роҷеъ ба осори публитсистию тарҷумаҳои адиб, аллакай дар фасли гузашта андешаронӣ ва таҳлилу баррасӣ сурат гирифтааст. Ин ҷо аз такрори онҳо худдорӣ шуда, танҳо таснифу дастабандӣ ва шинохти вижагиҳои жанрии осори манзуми адиб баррасӣ шудааст. Осори бозмондаи шоир алҳол дар ҳафт маҷмуа: «Корвони орзу» (1969), «Ошӯни офтоб» (1972), «Мероси ҷавонӣ» (1978), «Ҷавонӣ» (1986), «Мунтахабот» (2003), «Мунтахабот» (Китоби 2, 2011), «Чашмаи меҳр» (Мунтахабот, 2015) ҷамъоварӣ ва нашр гардидаанд, ки тадқиқоти мо асосан, аз рӯи ҳамин китобҳо сурат гирифтааст.

«Корвони орзу» дорои се фасл: «Зиндагӣ», «Рангҳои ишк» ва «Орзу» буда, дар он 50 шеъри гуногунжанру гуногунмавзуи шоир ҷой дода шудааст. Агар шеърҳои ин маҷмуаро ба жанрҳои адабӣ ҷудо намоем, чунин натиҷа ҳосил мешавад: ҷаҳорпора 19-то, маснавӣ 18-то, рубоӣ 6-то, шеъри сафед (озод) 4-то, маснавии мустазод 1-то, ғазал 1-то, мусаллас 1-то мебошад.

Ғоиб Сафарзода бо огоҳии комил аз зарфияти жанрҳои суннатии шеъри классикӣ ва муосир сухани худро дар ғазал, рубоӣ, дубайтӣ, қитъа, мусаммат, маснавӣ ва арӯзи озод ҷой дода, онро бо вазну оҳанги муносиб манзури хонандаи хеш намуда, дар ин ҷода устоду мумтозу пештоз буданашро бори дигар тасдиқ кардааст.

Боби дуюми рисола «**Муҳтавои ашъори Ғоиб Сафарзода**» ном дошта, аз фаслҳои тавсифи мавзӯҳои меҳварии ашъори шоир, васфи модар ва гиромидошти вай дар ашъори шоир, тараннуми ватан ва дӯст доштани он дар ашъори шоир, тасвири баҳору Наврӯз ва табиати диёр дар ашъори шоир ва бозтоби масоили иҷтимоӣ дар ашъори шоир иборат мебошанд.

Фасли якуми боби дуюмро—«**Тавсифи мавзӯҳои меҳварии ашъори шоир**» ташкил менамояд.

Ғоиб Сафарзода ба арсаи адабиёт омада, бо ҷустуҷӯҳои тозақоронаю назми навоарона ба зудии ҳайратангез дар сафи адибони кишвар мақому манзалати хешро дарёфт намуд.

Ба ӯ муяссар гардид, ки дар муддати на чандон зиёд – як даҳсола дар арсаи эҷод хомаронӣ кардан дар навиштани шеър ва асарҳои публитсистӣ ба дастовардҳои назаррас комёб гардад.

Фасли дуюми боби дуюмро—«**Васфи модар ва гиромидошти вай дар ашъори шоир**» ташкил медиҳад. Дар адабиёти имрӯзаи тоҷик шояд шоире пайдо нашавад, ки дар ин мавзӯ ҷизе нанавишта бошад. Дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода модар ба яке аз мавзӯҳои марказӣ табдил ёфтааст. Зеро ӯ чашм ба олами ҳастӣ кушода, модарро ҳам ба ҷойи аслию табиӣ ҳудаф ва ҳам ба ҷойи падар дидааст. Ин ба он маъност, ки модар шоирро ҳам модарвор ва ҳам падарвор таълиму тарбия карда, ба камол расондааст.

Ғоиб Сафарзода меҳру муҳаббат ва садоқати бепоёну беандозаи худро ба модари меҳрубон, ба каромату бузургии модар, бо арҷгузорӣ ба ғамгусориро заҳматҳои кашодаи ӯ дар бавоярасонии фарзанд изҳор дошта бо ин, эътиқодманд аст, ки то оламу одам боқист, модар ва ному пайкори ӯ сазовори ситоишҳои олист:

Модар, ту чавону ҷовидон хоҳӣ монд,
Андар дилу ҷони одамон хоҳӣ монд.
Омӯхт забону панд ҳар фард зи ту,
То ҳаст ҳаёт, дар забон хоҳӣ монд¹.

Фасли сеюми боби дуюмро—«**Гараннуми ватан ва дӯст доштани он дар ашъори шоир**» унвон гирифтааст. Мавзуи Ватан дар эҷодиёти шоир ҷойгоҳи хоса дорад. Ватан маконест, ки инсон дар домони он зода мешавад, бузург мегардад, хонавода бунёд месозад, дар оғӯши он пайвандони худро парвариш медиҳад.

Табиист, ки муҳаббату садоқат ба Модар, ба Ватан садоқат ба зодгоҳ дар замири шахс гармӣ ва ҳарорат медиҳад. Вале, ба ҳар ҳол, ин ҳар ду эҳсос бо ҳам тавҷам ва ногусастанӣ буда, дар замир ва хуну қалб гоҳ тугён менамоянд. Аз ин лиҳоз, ба андешаи мо, табиӣ ва бадеист, ки аввалин чакидаҳои шогирдонаи хомаи шоир Ғоиб Сафарзода маҳз ба зодгоҳи азиз, деҳаи Муллоҷони дараи Шикорғаи ноҳияи Ховалинг бо ҷӣ муҳаббату садоқат, дилкашолӣ бахшида шудаанд. Масалан, шеърӣ «Манзараи деҳаам», ки соли 1959 эҷод шудааст, ҷунин анҷом меёбад:

Сахттар андар дили ман гашт ҷо,
Меҳри деҳи дилкашу хушманзарам.
Меҳри поки зодгоҳи хешро,
Умрбод андар дилам мепарварам².

Шоир дар оғӯши Ватан ҳар сӯ назар афканда, зебой ва нуру сафоро мебинад, ки ҳамагон аз қаноатмандӣ меболанд ва шоду масрур мегарданд. Хусусан, дастакзанию хандаи тифлакони бегуноҳи бағали модарон ҷазои меҳанро зебу зинат мебахшанд:

Нигоҳи духтарон зебост имрӯз,
Замини пурсаҳо зебост имрӯз.
Зи дастафшонии тифлони маъсум,
Канори модарон зебост имрӯз³.

Ғоиб Сафарзода меҳру муҳаббати нисбат ба меҳанро дар баробари муҳаббату садоқати ба модар парварданро дар шеърӣ худ хеле баланд арҷгузорӣ мекунад. Ин нуқта дар фарҷоми «Суруди фалакпаймо» (1971) маҳсус таъкид гардидааст:

Модар – Ватанам, номи шумо вирди забонам,
Бо амри шумо ҷониби афлок равонам...
Эй модари маҳбуб, Эй кишвари маҳбуб!⁴

Воқеан ҳам, бар хилофи бисёре аз суҳанпардозону суҳангӯён, ки бештар ибораи Ватан – Модарро мавриди истифода қарор медиҳанд, Ғоибназар ба ҳайси як суҳандону суҳангӯӣ нуқтасанҷ ва фарзанди сипосгузору эътиқодманд модарро пеш аз Ватан мегузорад ва ҳар мурочиате ки кунад, аввал ба модар ва сипас ба меҳан мекунад.

¹ Сафарзода, Ғоиб. Ошени офтоб. Мачмуаи шеърҳо/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1972. – С. 63.

² Сафарзода, Ғоиб. Мероси ҷавонӣ. Таҳияи Шохайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1978. – 143 с.

³ Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шохайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – 58 с.

⁴ Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шохайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 135.

Фасли чоруми боби дуҷум—«Тасвири баҳору Наврӯз ва табиати диёр дар ашъори шоир» ном дорад. Дар ин фасл диссертант осори ба тавсиф ва тасвири Наврӯз ва табиати диёр бахшидашударо баррасӣ намудааст.

Ғоиб Сафарзода мавзӯи баҳору Наврӯз ва дилрабоиву назаррасии табиати диёрро низ бисёр дӯст медошт. Илҳами шоирӣ, бешак, аз даврони кӯдакию наврасӣ маншаъ гирифта, бо завқи гулчинию зебоипарастӣ, дӯст доштани табиату баҳор ва Наврӯзи оламафрӯз дар дили шоир маъво мегирифтанд. Дар шеъри зебои «Қимати гул» (1961) навиштааст:

Маро мебурд қалби кӯчаки ман
Ба сайри кӯҳсорон дар баҳорон.
Маро мебурд шавқу завқ карда,
Ки гул чинам, гули хушбӯю хандон¹.

Воқеан ҳам, ба омадани баҳор, пеш аз ҳама, шоирону ошиқон, ононе, ки онро самимона дӯст дошта, ишқварзӣ мекунанд, интизорӣ мекашанд. Ғоиб Сафарзода ҳам, ки худ шоири нозуктабӯу рангинхаёл ва ошиқи масту дилдодаи баҳору Наврӯз буд, садои пойи Наврӯзро ҳатто аз пушти дар, аз парзании кабӯтарону чаҳ-чаҳи мурғакон эҳсос мекард, ки барояш мужда меоварданд:

Имрӯз зи пушти дар садо мешунавам,
Парвози кабӯтари сабо мешунавам.
Барҳез, ки бар дари ту Наврӯз омад,
Аз чаҳ-чаҳи мурғи хушнаво мешунавам².

Барои мо дар ин самт суннату анъанаҳои наврӯзӣ ва нақши ашъоре, ки дар васфи Наврӯзу суннатҳои наврӯзӣ суруда шудаанд, метавонад такягоҳу омӯзанда бошад, ки намунааш баҳорияву наврӯзонаҳои Ғоиб Сафарзода аст.

Фасли панҷуми боби дуҷум – «Бозтоби масоили иҷтимоӣ дар ашъори шоир» ном дорад. Дар ин фасл масъалаҳои муҳимтарини иҷтимоӣ дар ашъори шоир мавриди таҳқиқ ва баррасӣ қарор гирифтааст.

Шеъри иҷтимоӣ ва созандаи Ғоиб Сафарзода амсоли шеъри шоирони ҳамзамону ҳамқадам ва ҳамфикр заминист ва ҳам ӯ худ шоири заминист, Заминро гиромӣ медошту муътабар ба қалам меовард. Масалан, ӯ дар шеъри «Дар Замин чӯед маро» (1964) ин тавр андеша менамояд:

Замин – гаҳвораю ҷавлонгаҳи ман!
Барояш дар талоши рӯзгорам.
Дар ин раҳ гаҳ шарора, гоҳ барқам,
Гаҳе шогирд, гоҳ омӯзгорам³.

Ғоиб Сафарзода шеъри ҳаҷман калони «Чаҳони хешро дарёб»-ро ба масъалаи хеле муҳими ҳаёти иҷтимоии бонувони тоҷик – беҳуқуқӣ дар интихоби ҳамқадами ҳаёти оилавӣ ва аз шарму ҳаё ва ё тарс баҳри ба ёри дилдода расидан мубориза набурдану хамӯшӣ ихтиёр кардани онон ва бо ин пажмурда кардани гули ишқашон дахл намудааст. Шоир дар лаҳзаи чун молу чиз ба онон нархгузорӣ кардан хамӯш монданашонро мазаммат менамояд. Ва дар шеър ангушти ҳайрат газида пурсидааст:

1. Сафарзода, Ғоиб. Мероси ҷавонӣ. Таҳияи Шоҳайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1978. – С. 143.

2. Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоҳайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 150.

3. Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоҳайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 83.

Аё, духтар, ту бо ин болҳои нотавони худ,
Чӣ сон парвоз хоҳӣ кард сӯйи манзили мақсуд?¹

Умуман, Ғоиб Сафарзода ҳамчун адиби пешқадаму тозагӯйи ин замон буда, эҷодиёташ аз шеъри андешаю афкори иҷтимоию фалсафӣ ва ҳам ахлоқӣ-тарбиявӣ иборат мебошад. Яке аз сабабҳои асосии ба ин навъи шеър даст задани шоирони солҳои шасту ҳафтод ва равнаку ривочи тоза пайдо намудани он «ҳамоно ба маротиб костани ахлоқу одоб ва маънавияти одамон, равнак гирифтани дуздю ҳанноӣ, ришваситонию авомфиребӣ, беташаббусию бетафовутӣ ва бемасъулиятӣ ба қор, ба пешаи хеш, ба фардои қисмати халқу ватан, ба забон, ба таъриху фарҳанги миллат ва амсоли ин аст. Ғоиб Сафарзода ва ҳамсафони ӯ мехостанд, ки тавассути шеър ва рафтору амали миллатпарастонаю ватандӯстона ва покқорӣ хеш ахлоқи мариз ва дардманди ҷомеаро табобат кунанду шифо бахшанд»².

Боби сеюми диссертатсия—«**Хунари шоирӣ Ғоиб Сафарзода**» унвон дорад. Асоси ин бобро қорбурди хунармандонаи вазн дар ашъори шоир, хунари қофияроии шоир, нақши радиф дар ашъори шоир, чойгоҳи санъатҳои бадеӣ дар ашъори Ғоиб Сафарзода, забон ва сабки нигориши шоир ташкил менамояд.

Фасли якуми ин боб – «**Қорбурди хунармандонаи вазн дар ашъори шоир**» мебошад.

Вазн аз унсурҳои зотии каломи манзум ба ҳисоб меравад. Ба иттифоқи назари донишмандон он бо зуҳуру истеъмоли худ дар сухани бадеӣ намудҳои адабиро ба вучуд оварда, онҳоро аз ҳамдигар ҷудо кардааст, ки мушаххасоти ин падидаи кӯҳан дар истилоҳ назму наср акс ёфтааст.

Ғоиб Сафар бо истеъдоди воло, таъби мавзун ва ҳамаи он фазиладе, ки барои шоирӣ лозим аст, тамоми ашъори худро дар вазни арӯз суруда, маҳорати дар ин самт доштаашро ба таври барҷаста бармало кардааст. Бавижа, тавачҷуҳи вай то авзони хушоянди арӯзӣ ва қорбурди вофири онҳо, гуфтаҳои болоро тасдиқ месозад. Мутолиоти арузии ашъори шоир нишон медиҳад, ки 364 шеъри гуногунжанрашро дар авзони 8 баҳри хушоянди арузӣ, аз ҷумла дар баҳри ҳазач 251, баҳри рамал 96, баҳри музореъ 6, баҳри хафиф 4, баҳри раҷаз 3, баҳри мутақориб 2, баҳри сареъ 1 ва баҳри мунсарех 1 шеър суруда, дар баҳрҳои боқимонда чун: мучтас, мутадорик, қариб, мушокил, чаид ва муктазаб ягон шеър нагуфтааст.

Тавре ки маълум мегардад, Ғоиб Сафарзода 251 шеърашро дар 20 вазни баҳри ҳазач эҷод кардааст. Боиси қайд аст, ки тибқи гуфтаи аксари арузшиносон баҳри ҳазач аз аввалин ва маъмултарин баҳрҳои аслии аруз ба ҳисоб рафта, дар шеъри халқҳои арабу аҷам баробар истифода мегардад. Намунаҳо аз авзони серистеъмоли арузӣ:

Ҳазачи мусаммани солим:

Мафойлун мафойлун мафойлун мафойлун
V – – – / V – – – / V – – – / V – – –

Миёни химчаат гоҳе ба печу тоб меояд,

1. Сафарзода Ғоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоҳхайдар Ёдгорӣ/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 56.

2. Акбарзода Ю. Ӯ мевани нахли орзу ноҷида.../Ю. Акбарзода// Таҳқиқи шеър аз нигоҳи нав. Мақолаҳо. – Душанбе: Адиб, 2004. – С.89.

Ба рӯи рӯди кӯҳӣ гӯё гирдоб меояд¹.

Рамали мусаммани маҳзуф:

Фоилотун фоилотун фоилотун фоилун

– V – – / – V – – / – V – – / – V –

Қатраи ашки сари рухсори гулгуни туро,
Ашк не, ман қатраи оби сафо пиндоштам².

Раҷази мусаммани солим:

Мустафъилун мустафъилун мустафъилун мустафъилун

– – V – / – – V – / – – V – / – – V –

Эй шуълаҳои оташи чашмони халқи украин,
Дилдодагони дӯстӣ, чӯши Днепри нозанин³.

Аз рӯйи басомад ва касрати истеъмол ҳазаҷ ва рамал дар эҷодиёти шоир
ҷои аввал, музореъу хафиф дар ҷои дуюм ва раҷазу мутақорибу сареъу
мунсарех дар ҷои охирин қарор гирифтаанд.

Фасли дуҷоми боби сеюмро—«**Хунари қофияроии шоир**» ташкил
намудааст. Дар ин фасл маҳорати эҷодии шоир дар масъалаи қофияроии шоир
мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Шоир қофияро ҳам дар ашъори суннатияш ва ҳам дар ашъори озодаш ба
кор бурдааст. Аз он ҷумла, дар ғазал, қитъа, рубой, дубайтӣ, фард ва ғайра
шоир на танҳо қонунмандии жанрҳои мазкурро дар қофияи маъмулияшон риоя
кардааст, балки имконоти дохилии қофияро дар таъмини муҳтаво ва бадеияти
онҳо истифода намудааст. Чунончи, дар ғазали зайл мебинем, шоир аз қофияи
муқайяд кор гирифтааст, ки бо пурбаҳо буданаш андешаҳои фавқро тасдиқ
менамояд:

Менишинад, офтоб, эй офтоби ман, баро,
Пешвози оташ, эй қалби каботи ман баро⁴.

Дар ин матлаи зебо, ки чандин хунари суҳанофариниро дар худ ба ҷилва
гузоштааст, қофия дар калимоти «каботу офтоб» ҷузви «-об» ҷойгир шудааст.
Дар он ҳарфи «б» равиӣ муқайяд ва садоноки дарози «о»-радифи муфрад
мебошад.

Ҳамин тариқ, мутолиаи ашъори шоир нишон медиҳад, ки вай қофияро бо
тамоми назокаташ фаро гирифта, онро моҳирона дар каломи худ истифода
намуда, ҳусни суҳанаширо таъмин кардааст.

Фасли сеюми боби сеюм—«**Нақши радиф дар ашъори шоир**» унвон
дорад, ки дар бораи хунари радифсозии Ғ. Сафарзода баҳс мекунад. Ғоиб
Сафарзода дар сафи шуароӣ боистеъдоду аз табиати забону шеъри тоҷикӣ огоҳ
бомасъулият ва ҳунармандӣ аз радиф фаровон истифода кардааст, ки наваду
ҳафт дарсади ашъори гуногунжанри адибро фаро гирифтааст.

Радифҳои ашъори шоир ағлаб аз як калима, таркиб ва баъзан, ибораю
ҷумла ва мисраи том ташкил ёфтааст. Чунончи: «ман, кардай, шуд, аст, гардад,
канорат, менамуд, ту, дилҷӯ, меод, меӯхт, не, омадам, дорад, шавад, руд,
мегирифт, нашуд, хешро, меравам, кардаанд, мебарам, шумо, Ватан, гузорам, ӯ,

¹ Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 76.

² Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 76.

³ Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 40.

⁴ Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 28.

рӯз, оварам, мешавад, нест, омадааст, механдад, дод, мешавӣ, шояд, офаридем, боз мехоҳад, чӯча, мерасад, чӣ? гузашт, меояд, кӯх, мемонӣ, бирасон, бокист, омадан, дарег, бошад, ҳаргиз, ҳеч, ҳама, гирифт ва ғайра.

Дар дубайтии зерин шоир бо радифи «мебарад дил» ба дарёфти маънии чолибе даст ёфтааст. Чунончи, ӯ мегӯяд:

Маро манзил ба манзил мебарад дил,

Зи дарёям ба соҳил мебарад дил.

Ба сӯи қуллаҳои дури мақсуд,

Маро бо роҳи комил мебарад дил¹.

Шоир бо ин дилро маркази маърифати зиндагӣ, дурқунандаи мушкилот, роҳнамунқунандаи роҳи дурусти расидан ба мақсуд муаррифӣ намудааст. Зиёд ба назар мерасад, ки шоирон чи дар гузашта ва ҳоло аз «дил» нолидаанд, вале Ғоиб Сафарзода онро ба тарзи худ васфу ситоиш кардааст, ки дар тавлиди афкори бикри шоир, албатта нақши радиф хеле бориз аст.

Фасли чоруми боби сеюм – «**Чойгоҳи санъатҳои бадеӣ дар ашъори Ғоиб Сафарзода**» номида шудааст. Диссертант вобаста моҳияти масъала фасли мазкурро ба зерфаслҳо тақсим намудааст. Зерфасли якуми фасли чоруми ин боб – «**Санъатҳои маънавӣ**» номгузорӣ шудааст.

Ҳаминро бояд зикр намуд, ки шоирон барои он ки дар осори хеш аксари саноеи бадеиеро мавриди истифода қарор диҳанд, эшон, пеш аз ҳама, ба таносуби сухан аҳаммияти аввалиндараҷа додаанд.

Санъати таносуби сухан қариб дар тамоми шеърҳои Ғоиб Сафарзода ба назар мерасад. Барои исботи ин сухан ба байти зерин тавачҷуҳ мекунем:

Чаро парвоз кардан дар фазои худписандиҳо?

Ба пастихо назар андохт бояд аз баландиҳо².

Чунонки мебинем, калима ва таркибҳои дар ин байт овардашуда ба якдигар алоқамандии маъноӣ доранд. Масалан, калимаҳои «парвоз» бо «фазо», «пастихо» бо «баландиҳо», «дар фазои худписандиҳо» бо «ба пастихо назар андохтан», «фазо» бо «пастӣ» ва ғайра байни ҳам алоқамандии қавӣ доранд, ки овардани яке дар матн омадани дигареро тақозо мекунад.

Санъати таҷҷуб низ дар эҷодиёти шоир мавқеи намоён дорад ва он барои иброи андешаҳои ӯ фаровон истифода гардидааст:

Духтари тоҷик обам кардаӣ,

Оташӣ оё? Кабобам кардаӣ³.

Ғоиб Сафарзода, ки худ шоири тасвиргаро буд, бинобар ӯ бештар ба мазмуну манзарафарӣ майл дошт ва кӯшиш менамуд, ки шеърҳои шаклан ва мазмунан зебо бошанд.

Хулоса, Ғоиб Сафарзода дар эҷодиёти худ аз санъатҳои шеърӣ фаровон истифода карда, ба ин восита каломӣ худро музайяну рангин намудааст. Таҳқиқи таносуби сухан, корбурди вофири ташбеҳоти рӯшан, истифодаи сарехи истиора, талмеҳ, тавсиф, сифатчинӣ, муболиға ба ҳунари суханофарии шоир далолат мекунад.

1. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 148.

2. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 110.

3. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 52.

Зерфасли дуҷоми фасли чоруми боби сеюм—«**Санъатҳои лафзӣ**» номида шудааст.

Дар ашъори Ғоиб Сафарзода мо зиёда аз нуҳ навъи марғуби санъатҳои лафзиро пайдо кардем, ки ҳар яке аз онҳо дар баробари тафаннуоти каломии шоирро таъмин кардан, нақши созгореро дар баёни андешаи ӯ гузоштаанд. Аз ҷумлаи онҳо: тарсеъ, тачнис, зуқофиятайн, ҳочиб, такрор, баргардониш, илтизом, иштиқоқ ва ғайра мебошад.

Тарсеъ вожаи арабӣ ва маънояш ҷавҳар ба ришта кашидан мебошад. Дар истилоҳ санъати лафзиест, ки дар мутавозию баробару ҳамшакл эҷод кардани калимоти ду мисраи байт мушаххас шудааст. Намунаи шеъре, ки бо ин санъат суруда шудааст, дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода хеле зиёд аст. Байти зайл намунае аз онҳост:

Дар қорам аз ӯ барор дидам,
Дар умрам аз ӯ баҳор дидам¹.

Ниҳоят, аз ҷумлаи саноеи лафзӣ, ки дар ашъори Ғоиб Сафарзода сермаҳсул аст, иштиқоқ мебошад. Шоир аз ҳамаи имконоти суханофаринӣ, хушоҳангии иштиқоқ истифода карда, ҳамшакливу хушнавоӣ, ҳамрешагии вожаҳоро ба вучуд оварда, матлабашро баён намудааст. Дар байти зерин калимаҳои «розшунав ва рознигаҳдор» иштиқоқ шудаанд:

Ҳайрон машав, эй розшунав, рознигаҳдор,
З-он ки ба бари туст нигорам ба бари ман².

Ҳамчунин, дар мисраҳои ашъори озодаи шоир калимаҳои «ситамгару ситамкаш» аз як реша ба вучуд омадаанд:

Оҳ, дунёи ситамгору ситамкаш,
Оҳ, дунёе, ки модар инчунинат кард саркаш³.

Фасли панҷуми боби сеюм—«**Забон ва сабки нигориши шоир**» унвон шудааст.

Бо вучуди кӯтоҳ будани даврони шоирии Ғоиб Сафарзода дар адабиёти муосир сабку услуби офарандагиаш мавриди тавачҷуҳи мунаққидону донишмандони адабиёт будааст. Адабиётшиноси маъруфи тоҷик С.Табаров дар мавриди яке аз паҳлӯҳои эҷодиёти шоир чунин мулоҳиза намудааст: «Дар назми солҳои 60-ум тамоил ба андешаю мулоҳизаронӣ, рехтаю кӯтоҳбаёнӣ, образнок сухан рондан, бо ҳикмату мақолҳои философона инъикос кардани воқеияти зиндагиро равшан мушоҳида кардан мумкин аст, ки ин хосияти назмо дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода низ мушоҳида кардан мумкин аст». Чунончи, дар шеъри «Бузургӣ» (1967) ҳар як байт як фикри томо дар худ гирд овардааст. Дар айни замон бо чунин тарзи кӯтоҳ ба воқеаҳои бузург чамъбасти бадеӣ додани шоир чи аз омӯзиши хусусиятҳои тематикӣ-бадеии жанри ғазал сар задааст ва чи аз талабот ба лирикаӣ таҳлилий-андешавӣ ва философия аз як тараф ва ашъори ҳикматноки пурмазмун аз тарафи дигар. Дар порчаи шеърии зер шоир образҳои кӯҳ, чашма, офтоб, баҳр, ишқ, ошиқро бо як мисраъ ва модарро бо як байт чунин офаридааст:

1. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 36.

2. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 61.

3. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 86.

Кӯҳ шуд аз пойдориаш бузург,
Чашма шуд аз бекарориаш бузург.
Аз дурахшу аз ҳарорат офтоб,
Баҳр шуд аз бекарориаш бузург.
Ишқ аз покизагию ростӣ,
Ошиқ аз умедвориаш бузург.
Шуд сари гаҳвораи фарзанди худ
Модар аз шабзиндадориаш бузург¹.

Ғоиб Сафарзода дар шеърҳои худ калимаву ибора ва таркибҳои мавриди истифода қарор додааст, ки дар баробари шевову рангин буданашон, инчунин маънии сода, шинос ва фаҳмо доранд ва ба гуфтори мардум хеле наздикӣ ҳам мебошанд.

Шоир барои таъсирбахш шудани шеъраш дар баъзе ҳолатҳо аз зарбулмасалу мақолҳои халқӣ низ истифода кардааст.

Хулоса, Ғоиб Сафарзода ва насли ӯ аз бозе, ки огоҳона вориди марзи адабиёт шуданд, саъй карданд, шеъри муосири тоҷикро таровату тозагии хос бубахшанд. Шеър замоне зода мешавад, ки сохтмони он унсурҳои бунёдии созанда дошта бошад. Аз хусусиятҳои хоси эҷодиёти Ғоиб Сафарзода тасвирҳои хайратангез, қорбурди воҳидҳои суфтаву пухтаи забонӣ, дар ин замна эҷод намудани калимаву ифодаи нав ва ба зехни хонанда наздик, тавачҷуҳ ба сабки шуароӣ пешин ва муосир, истифодаи таҷрибаи суханофаринии онҳо дар эҷоди каломӣ манзум ва монади инҳо маҳсуб меёбад.

Дар **хулосаи** диссертатсия натиҷаҳои бадастомада ба тариқи мухтасар зикр шудаанд. Аз ҷумла:

1. Ғоиб Сафарзода намоёндаи номвари насли адибонест, ки дар солҳои 60-70-уми садаи бист бо шавқу ҳаваси зиёд, маҳорати олиӣ суханофаринӣ ва бо фаҳму дарки тозаӣ қонуниятҳои зиндагӣ ба адабиёти муосири тоҷик қадам ниҳодааст. Вай, бо вучуди умри кӯтоҳ дидан дар сахнаи адабиёт бештар аз як даҳсола тавассути истеъдоди фитрӣ ва ҷустуҷӯю омӯзиши пайваставу ҷиддӣ тавонист, ба сифати як шоири рангинҳаёлу тозагӯ ва сухансанҷу суханшиноси тавоно шинохта шавад ва пас аз марги ғоҷаборааш ашъори баландмазмун боқӣ гузорад.

Дар ташаккули шахсияти шоир чор марчаъ нақши муассир доштааст: тарбияи модар, маҳфили адабии Донишкадаи педагогии Душанбе (ҳоло ДДОТ ба номи С.Айнӣ), омӯзиши адабиёти классикӣ ва муҳити адабии замон [З-М].

2. Ба шоири ҷавон муяссар гардид, ки дар қатори Ғаффор Мирзо, Муъмин Қаноат, Убайд Раҷаб, Қутбӣ Киром, Лоиқ Шералӣ, Гулрухсор Сафиева, Гулназар Келдӣ бо навовариҳои дар шакл, банду баст, дар мазмуну мундариҷа ва навъҳои назми муосири тоҷик руҳи тозагӣ бахшад.

Ғоиб Сафарзода чун шахсият ва эҷодкори асил бо ҳамаи инсонҳои замони худ бавижа, дӯстону пайвандон, ҳамнишинону ҳамсабақон, аҳли эҷоду ҳамқаламон муносибати самимӣ ва беғаразонае доштааст. Айни ин муносибатро дӯстону ҳамқаламони муҳити шоир низ доро будаанд. Муҳитарин

¹. Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби чорум/ С.Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1984.

махсусияти ин равобити адабию маънавӣ дар он зоҳир гардида, ки онҳо дар ҳаққи якдигар бисёр некбин буда, дар шодию ғам ва бурду боҳти ҳамдигар худро ҳамроҳ медидаанд. Ғарази аслиашон такмили эҷодиёти хеш ва пешбурди адабиёти тоҷик будааст [3-М].

3. Вай бо истеъдоди ғавқулода, бо қалами ҳақиқатнигорона дар эҷод намудани очерку мақола ва сафарномаву лавҳаҳои рӯзмарра айёми қор ба сифати як тан рӯзноманигори ҳаққӯю ҳақгӯ дар қоргоҳи «Тоҷикистони советӣ» пуштибони забону фарҳанг ва русуму анъаноти ниёгон шинохта шуд. Махсусан, мақолоту таъкидоти ӯ дар мавриди номгузорӣ, тоза нигоҳ доштани забони модарӣ, муаррифии ашхоси боистеъдоду хизматгор, тақдир намудани заҳмати онҳо ва монанди инҳо имрӯз низ аҳамияти худро гум накардааст, ки аз дастовардҳои намоёни ғавқулодаи публитсистии адиб маҳсуб меёбад [10-М].

4. Ғоиб Сафарзода маҳорати баланд ва истеъдоди фитрии суҳанварию суҳаншиносӣ дошта, бо дарки амиқи муҳиммияти шиносонидани хонандаи тоҷик ба ашъори адибони дигар халқу миллатҳои олам ба қори заҳматталаби тарҷумонӣ низ даст задааст. Ӯ намунаҳои ашъори чанде аз саромадони адабиёти классикиву муосири рус Н.А.Некрасов, Н.Тихонов, Я.Смеляков, А.Сурков, М.Румянсева, чанде аз асарҳои шоирони собиқ Иттиҳоди Шуравӣ ва адибони ҷаҳониро аз қабилӣ Сайёд Наво (арман), Набӣ Ҳазрӣ (озар), Сулаймон Рустам (озар), Петрус Бровка (белорус), Музаффар Олимбоев (қазок), Байрон (англис), Хориваншрай Бачан (ҳинд), Шелли (англис), Маҳмуд аш-Шунабӣ (Миср), Давид Диоп (Сенегал) ва дигаронро моҳирона ба забони тоҷикии ноб баргардондааст. Тарҷумаҳои шоир, ки шеърҳои шоирони ҷаҳонро фаро гирифтааст, як ҳазору яксаду бисту чор мисраъ, 562 (панҷсаду шасту ду) байтро дар бар мегирад [5-М].

5. Ҳаёту эҷодиёти шоир ва ғавқулодаи рӯзноманигории вай то имрӯз аз ҷониби мунаққидон, суҳаншиносон ва муҳаққиқони адабиёт ба таври ҷиддӣ мавриди таҳқиқу омӯзиш ва баррасии илмӣ қарор нагирифтааст. Дар мавриди зиндагию рӯзгор ва паҳлуҳои алоҳидаи эҷодиёти Ғоиб Сафарзода зумрае аз адабиётшиносону суҳаншиносон Б.Насриддинов, Муҳаммадҷон Шақурии Бухорӣ, Соҳиб Табаров, Шоҳхайдар Ёдгорӣ, Юсуф Акбарзода, адибон Ғаффор Мирзо, Абдулҳамиди Самад, Зиё Абдулло, Мардон Раҷаб, Мирзо Шуқурзода ва дигарон дар давраҳои гуногун дар мақолаю ёдномаҳои хеш муҳтасар изҳори ақида кардаанд. Вале ин фикру мулоҳизот ва андешаву хотираҳо парокандаву мушаххас набуда, манзараи комили зиндагиву рӯзгор ва бурду боҳт, хусусиятҳои ғоявию бадеии эҷодиёти шоирро фарогир нестанд. Ба андешаи мо, месазад, ки мунаққидону суҳаншиносон бо вучуди камии ашъор, ба ҷиҳатҳои омӯхтанашудаи эҷодиёти ин шоири дардошнои миллату меҳан, шоири рангинхаёлу рангинбаёни тозагӯ таваҷҷуҳи хоса зоҳир намоянд [5-М; 11-М].

6. Эҷодиёти манзуми Ғоиб Сафарзода тахминан 1805 (як ҳазору ҳаштсаду панҷ) байтро ташкил медиҳад, ки аз шеърҳои ҷаҳорпора, маснавӣ, суруд, китъа, ғазал, мухаммас, мураббаъ, марсия, рубоӣ, дубайтӣ, шеъри сафед ё озо, таркибанд, мустазод, фардбайт иборат мебошанд.

Дар офариниши суруд низ саъй карда, чанд намунаи хуби ин навъи шеърро офаридааст, («Ҷавонӣ», «Суруди фалакпаймо», «Суруди шофёр», «Бин ту ба

майдон маро», «Оинаи сафо туй» аз ҷумлаи онҳост. Ҳамчунин шоир тазминҳои «Гуфтам: «Ба чашм» бар ғазали Камоли Хучандӣ (соли 1960), «Шоҳин ба даври мо» бар мусаддаси Шамсиддини Шоҳин (соли 1960), «Чу зод модар...» бар як ғазали машҳури Эраҷ Мирзо ва ғайраро эҷод кардааст, ки хеле самимӣ баромадааст. Шоир ба эҷод намудани маснавиҳои калонҳаҷм, ба дostonнависӣ ва гуфтани мадҳияҳо шуғл наварзида, ду марсия ба хотираи шоир Сайдали Вализода ба номи «Ёди шоир» (соли 1971) навиштааст.

Барои бачагону наврасон махсус шеърэ эҷод накардааст, вале қисме аз шеърҳои, ки хусусияти тарбиявӣ, пандуахлоқӣ доранд, дар тарбияи насли наврас дар руҳияи ҳештаншиносӣ, дӯст доштани Ватану зодгоҳ, парастии анъаноту муқаддасоти пурарзиши аҷдодон, муқаддас доштани забони модарӣ ва фарҳанги миллӣ, дӯстию рафоқат, меҳнатдӯстӣ, ростгӯию ростқавлӣ ва дигар хислатҳои ҳамидаи инсонӣ саҳми арзандаву бориз гузоштаанд.

Умри кутӯ ба шоир имкон надод, ки намунаҳои шеъри маъқули дилашро фақат дар ду маҷмуа гирд оварад. Айёми дар қайди ҳаёт будан ба ӯ танҳо дидани маҷмуаи «Қорвони орзу» (соли 1969) муяссар гардид. Маҷмуаи «Ошӯни офтоб» (соли 1972)-ро, ки бо дасти худ ба чоп супурда буд, ҳамагӣ чанд моҳ пас аз ғуруби офтоби умраш чоп гардид. Пас аз марги фоҷиавии Ғоиб Сафарзода ба тавассути заҳматҳои холисонаи дӯсти ҳамдеҳааш адабиётшиноси шинохта Шоҳҳайдар Ёдгорӣ соли 1978 осори мунтахаби Ғоиб Сафарзода бо номи «Мероси ҷавонӣ» ба таъб расид ва гулчини ашъори шоир соли 1986 дар китоби «Ҷавонӣ» дастраси ҳаводорони шеърэ адабиёт гардид. Дар ин китобҳо тамоми осори манзуми шоир фароҳам оварда шуда, баъзе очерку публитсистика ва сафарномаҳои ӯ, ки ба ҳайси рӯзноманигори «Тоҷикистони советӣ» навишта шуда буданд, дар «Мероси ҷавонӣ» ҷой дода шуданд.

Шоҳҳайдар Ёдгорӣ – мурағби осори баъдимаргии Ғоиб Сафарзода, пайи гирд овардани осори пурраи манзуму мансур ва тарҷумаҳои шоир камари ҳиммат баста, бо харчи заҳмати бисёрсола ва омӯзиши бойгонии ӯ онҳоро дар шакли ду китоби «Мунтахабот» нашр намуд [9-М].

7. Маҳорату истеъдоди шоирии Ғоиб Сафарзода аз мисраъ то мисраъ, аз байт то байт, аз шеър то шеъри дигаре торафт сайқал меёфт. Ӯ дар солҳои ахири даҳаи шастуми асри бист, ки давраи камолоти эҷодӣ ва сайқалёбии маҳорати шоириаш буд, ба дарёфти роҳи эҷодии хеш қадам ниҳод ва дар ин ҷода комёбиҳои назаррас насибаш гаштаанд. Ӯ ҳамчун як сароянда ва тараннумгари зиндагии воқеӣ ва заминии инсонҳо ба олами ботинии қаҳрамонҳои лирикаш назар андохта, олами зоҳирии онро ба эътибор гирифта, ба ҳодисаву рӯйдодҳои олами атроф андешамандона дида дӯхта, онҳоро дар зехни худ пазируфта, ба офаридаҳои мазмуни фалсафӣ мебахшид. Пайваста мекӯшид, ки шеърҳои пурмазмун, самимӣ, сода, нарму равон ва аз ҷиҳати санъатҳои шеърӣ ғанӣ дар шаклҳои нав гуфта, образҳои ба қалам додаш воқеӣ ва мардумӣ бошанд [3-М].

8. Муқаддасу гиромӣ доштани Модар, муҳаббату садоқат ба зодгоҳ, ба меҳан, тараннум ва ситоиши баҳору Наврӯз, зебоӣ ва манзараҳои нотақрори табиат, риояи оини дӯстию рафоқат, бародарӣ, васфи ишқу муҳаббати поку беолоиш, ба қалам овардани умеду орзуҳои ширину рангини ҷавонӣ, бахту

саодат ва музаффариятҳои меҳнатии халқ, даъват ба посдории расму ойин ва анъаноти неки миллии ниёкон, эҳтироми забони модарӣ, хештаншиносӣ, ифтихори миллӣ, ватандӯстӣ, дониستاني ҳад, қадру қимат ва рисолати хеш дар зиндагӣ, одамгарӣ, ростиву росткорӣ ва амсоли инҳо мавзуоти асосии эҷодиёти Ғоиб Сафарзода мебошанд.

Ғоиб Сафарзода бо вучуди дар ҷодаи шеърӣ роҳи кӯтоҳро тай намудан бо шеъри маънӣ, бо ашъори дорои андешаю афкори иҷтимоию фалсафӣ, панду насихатӣ, ахлоқӣ, бо тозақориву навовариҳояш дар назми муосири тоҷик дар солҳои шастум дар сафи пеши адибони тоҷик ҷойгоҳи муносиб пайдо намуд ва номаш дар саҳифаҳои таърихи адабиёти тоҷик ҳамчун шоири навоар ва тозаҷӯ сабт гардид [7-М; 8-М; 1-М; 4-М; 2-М].

9. Аз таҳқиқи вазни шеърҳои шоир маълум гардид, ки ӯ аз 14 баҳри шеърӣ дар миёни мардуми аҷам маъруфбуда, бештари шеърҳои худро дар баҳрҳои ҳазач ва рамал эҷод карда, дар баҳрҳои музореъ, хафиф, раҷаз, сареъ, мунсарех ва мутақориб нисбатан камтар шеър сурудааст. Шоир дар эҷодиёти худ баҳрҳои муктазаб, мутадорик, комил, мушокил ва қарибро бинобар ба таъби ӯ созгор наомадан, умуман истифода накардааст.

Дар таркиби ҳиҷои авзони 364 шеъри шоир ҷойи аввал шеърҳои 11-ҳиҷой (дубайтиҳо) ва 13-ҳиҷой (рубоиҳо) ишғол карда, боқимонда шеърҳояшро баҳрҳои 15-ҳиҷой ва 12-ҳиҷой ташкил додааст.

10. Дар баробари вазн Ғоиб Сафарзода қофияро, ки аз унсурҳои зотии каломи манзум аст, дар ашъори худ ба вачҳи аҳсан ва ниҳоят хунармандона истифода кардааст. Ин хунари шоир дар он бармало шуд, ки вай ҳамеша аз қавофии солим қор гирифтааст ва ба айбу нуқси он роҳ наводааст. Шоир қофияро ҳам дар жанрҳои суннати шеъраш ва ҳам дар ашъори мудерни худ ба қор бурдааст. Дар маҷмӯъ, шоир панҷ навъи қофияи пурбаҳоро дар шеъраш истифода намудааст, ки се навъи он муқайяд ва ду навъаш мутлақ мебошад. Ғоиб Сафарзода аз ҳамаи имконоти шаклсозӣ, маънисозӣ, мусиқавият ва оҳангэҷодкунии қофия огоҳона истифода кардааст.

11. Дар тақвияти қофия ва таҳкими шеър Ғоиб Сафарзода аз унсури дигари каломи манзум, ки радиф аст, бамаврид истифода кардааст. Сохтори радифҳои шоирро як калима, таркиб, ибора ва ҳатто ҷумлаҳои алоҳида ташкил додааст: «ман», «бо ишқу умед», «то кай», «ҷӣ хуш», «бояд буд», «эй офтоби ман баро» намунаи радифҳои шеъри шоиранд. Муҳимтарин вижагии хунари радифсозии шоир он аст, ки радифҳоро бо мазмуни умумии шеър тавҷам намуда, онҳоро дар мазмунсозӣ, мушаххасоти андеша, баёни фикр, рӯшан кардани ғояҳои таҳдони сухан, оҳангнокии калом ба таври васеъ ба қор андохтааст.

12. Ғоиб Сафарзода барои таъмини бадеияти каломи худ аз санъатҳои бадеӣ, аз он ҷумла санъатҳои маънавӣ ва лафзӣ фаровон истифода намудааст. Аз санъатҳои маънавӣ: ташбеҳ, истиора, таносуби сухан, талмеҳ, тавсиф, сифатчинӣ, муболиға; аз санъатҳои лафзӣ: тарсеъ, таҷнис, зуқофиятайн, ҳочиб, тақрор, баргардониш, илтизом, иштиқоқ ва монанди инҳо хеле зиёд ба қор рафтаанд ва ҳамагӣ хунармандонаву ҷолибу бамавриданд, ки аз хунари суханофаринии адиб дарак медиҳанд [3-М].

13. Ғоиб Сафарзода аз адибони огоҳ ва аз беҳтарин донандагони забони тоҷикӣ маҳсуб меёбад, ки шеъраш ба ин гувоҳ аст. Вай эҷодиёти худро бо истифода аз нафосату назокату узубати забон бою рангин ва хонданӣ карда, афкорашро маҳз тавассути воҳидҳои шинами луғавӣ ва дастуроти қавию сайқалёфтаи забон манзури хонанда намудааст. Дар шеъри шоир, ҳар калима, таркиб, ибора ва ҷумла дар ҷои хуदाш мувофиқи маъно ва талаби фикру ғояи сухан кор фармуда шуда, ниҳоят фасеҳ, фаҳмо ба зеҳн наздик мебошанд. Биноан, сабки нигориши шоир сода ва равон буда, дар дарку фаҳми он мутолиақунанда душвориеро ҳис намекунад. Шоир дар роҳи шеъри шоирӣ аз муғлақбаёнию печидагӯӣ иҷтиноб карда, ба содабаёнӣ рӯ оварда, муваффақ гаштааст [5-М].

ТАВСИЯҲО ОИД БА ИСТИФОДАИ АМАЛИИ НАТИҶАҲОИ ТАҲҚИҚ

1. Адабиёти солҳои 60-70 тоҷикро асосан, бо номи чанд тан аз шоирону адибони навогару навҷӯву соҳибиткор мешиносанд ва ёд мекунанд, ки ба таҳқиқ яке аз онҳо Ғоиб Сафарзода ба ҳисоб меравад. Вай бо истеъдоди фитрӣ, завқи баланди эҷодӣ, омӯзиши рӯзафзун ва тахайюлоти олии шоирона ба майдони адабиёт ворид шуда, тамоми кувваю нерӯи худро сарфи адаб, фарҳанг ва маънавиёти тоҷик карда, номашро дар сафаҳои таърих ба некӣ ва абадӣ сабт намудааст.

2. Ғоиб Сафарзода умри кӯтоҳ дидааст, ҳамагӣ 32 сол. Ӯ зиёда аз даҳсоли онро бевосита ба адабиёт бахшидааст. Дар ин муддат, адиб азобу маҳрумиятҳои вофиреро чун аз сар рафтани падар, қаҳтию нодорихҳои солҳои баъдичангӣ, кӯчбандиҳо ва ғайра таҳаммул намудааст. Ҳамин сабру таҳаммул ва тарбияи дурусти модар, илмдӯстию завқи донишандӯзию муҳити солиму созанда ӯро ба комёбӣ ноил кардааст.

3. Мусаллам аст, ки дар ҷомеа сохтани муҳити хубу осоишта ба инсонҳои некбину некхоҳ вобастагии қавӣ дорад. Ҳамчунин як муҳити хубу созандаву солихро насли солҳои 60-70 адабиёти тоҷик барои ҳуду пасояндагонашон ба вучуд оварда будаанд, ки дар он беҳтарин истеъдодҳо ва шахсиятҳо тарбия ёфта ва ба воя расидаанд. Яке аз онҳо бешубҳа, Ғоиб Сафарзода мебошад. Намояндагони ин муҳити созанда новобаста аз маҳал ва мақоми иҷтимоии худ байни ҳам равобити қавии маънавӣ ва эҷодӣ доштаанд. Муттаҳидӣ, ҳамдигарфаҳмӣ, муваффақияту камбудихҳои шахсиро тақсим кардан, ашъори ҳамдигарро беғаразона нақд намудан, баҳри рушди бемайлоии адабиёт талош варзидан, дастӣ ҳамдигарро гирифтани ва ғайра аз муҳимтарин ҳасаноти муҳити адабии замони зиндагии Ғоиб Сафарзода аст.

4. Бештари эҷодкорони муваффақи мо пас аз хатми макотиби олий баробари пешаи таҳассусиашон ба кори рӯзноманигорӣ даст задаанд, ки Ғоиб Сафарзода низ аз он зумра аст. Дар ин ҷода вай бо ҳақиқатҷӯӣ, ростгӯӣ шинохта шуда, ба таҳқиқи журналистӣ кашидани ҳаёти ибратомӯзи инсонҳои начиб, нақӯҳиши аъмоли ба ҷомеа зарарноки ашҳоси алоҳида, ҳимояи забон, фарҳангу адаб, урфу одат ва ҷашну маросимҳои миллӣ машғул гардида, як силсила гузоришу мақола, очерку лавҳа ва сафарномаҳои ҷолиберо таълиф намуда, ки бо мухтавои ғании худ ҳоло низ қобили мулоҳиза ва истифодаанд.

5. Яке аз ҳадафҳои адибони насли солҳои 60-70 адабиёти тоҷик ба сатҳи ҷаҳонӣ баровардани шеъри тоҷикӣ будааст. Барои ноил шудан ба ин, эшон аз ҷама роҳу василаҳои нофеъ истифода мекардаанд, ки аз ҷумлаи онҳо тарҷума мебошад. Ғоиб Сафарзода аз тарҷумонҳои мумтози замони худ ашъори беҳтарини адибони ҷаҳонро тарҷума карда, дастовардҳои онро ба ин васила манзури хонандагони тоҷик намудааст.

6. Қисми аъзами эҷодиёти Ғоиб Сафарзодаро осори таълифии вай ташкил додааст, ки он дар жанрҳои суннатии фардбайт, дубайтӣ, рубоӣ, қитъа, ғазал, маснавӣ, мусаммат, таркиббанд ва шеъри мудерн: ҷаҳорпора, шеъри озод ва ғайра фароҳам омадааст. Шоир тавонистааст, ки бо дониши амиқи адабӣ афкори худро ба вачҳи аҳсан дар жанрҳои мазбури шеъри классикӣ ва мудерн ҷо дода, танавуи зебои сухани бадеиро дар эҷодиёташ таъмин созад.

7. Ба рӯзгори пурфочиа, эҷодиёти рангин ва ғайриҷаҳонӣ гуногунҷабҳаи Ғоиб Сафарзода ҳаммаслақону дӯстон, пайвандону ҳамсабақон, муҳаққиқону ноқидони осори адабӣ тавачҷуҳ зоҳир карда, ба таври ғушурдаву ҷузъӣ андешаҷоияшонро дар шакли гузоришу мақола манзури хонанда намудаанд, ки дар шиносонидани шахсияти адиб нақши муассире гузоштаанд. Аз тарафи дигар ин иқдом, роҳро барои таҳқиқи рӯзгору осори вай боз кардааст. Ҷамҷунин ин раванд бори дигар қобили таҳқиқу омӯзиши амиқ будани эҷодиёти адибро таъйид намудааст.

8. Осори адабии шоир дар баробари шакли зебо, дорои мазмуни ҷолиб ва омӯзанда низ мебошад. Эҳтироми модар, дӯст доштани Ватан, гиромидошти арзишҳои миллӣ мисли забон, фарҳанг, урфу одатҳои нек, тараннуми дӯстиву рафоқат, ҳамдигарфаҳмӣ, тарғиби масоили иҷтимоӣ ва ахлоқӣ, тасвири зебоҳои табиат, васфи баҳору Наврӯз ва монанди инҳо аз мавзӯҳои марказии эҷодиёти адибанд, ки аз аҳамияти хос бархурдор мебошад.

9. Ғоиб Сафарзода аз донандагони мумтози вазни арӯз арзёбӣ мешавад. Вай тамоми ашъори манзуми худро дар авзон хушоянди арӯзӣ сурудааст, ки ҳазачу рамалу музореъ, хафиф, раҷаз, сареъ аз ҷумлаи онҳост. Дар ин миён, авзоне ки ниҳоят зиёд ба қор рафтааст, аз баҳрҳои марғубу умумистеъмолу хушоянду ба мусиқӣ ҷури ҳазач ва рамал мебошад. Ашъори бо ин вижагӣ эҷоднамудаи шоир хеле марғубу хушӯангу ба мусиқӣ шинам буда, қисми зиёди онҳоро хунармандон месароянд.

10. Қорбурди хунармандонаи қофия, риояи қонуну қоидаҳои он дар адабиёти муосир, дар мисоли шеъри Ғоиб Сафарзода гувоҳи он аст, ки ин унсури зотии қаломии манзум зинатдиҳандаи ҳамешагии сухани бадеӣ буда, ба ҳеҷ вачҳ ҷойи устовори худро дар суханофаринӣ аз даст наододааст. Ин аст, ки шоири мавриди назари мо огоҳона чи дар анвои ашъори суннатиаҷ чи дар ашъори мудерни худ аз қофия истиқбол карда, онро дар шакли солимаҷ ва ба маврид истифода намуда, бадеияти қаломашро ба вучуд овардааст. Дар айнаи навшавии шеъри тоҷикӣ - солҳои 60-70 бо ҷасорати хуби адабӣ баромад қардани Ғоиб Сафарзода барин шоир дар нигоҳ доштани истифода бурдани унсури суннатии шеъри классикӣ қобили тақдир ва пайравист.

11. Дар баробари қофия дар шеър унсури дигаре мавриди истифодааст, ки радиф меноманд ва мусалламан, он хоси шеъри тоҷикӣ аст. Радиф дар шеъри

точикӣ падида омада, ташаккул ёфта, ба шеъри қавму миллатҳои дигар интиқол ёфтааст. Дар шукӯҳи унсури мазкури шеъри тоҷикӣ нақши ҳамаи шоирони соҳибмақоми мо ҳаст, ки дар ин миён Ғоиб Сафарзодаро низ метавон бо радифофариниҳои ҳунармандонаву нотақрораш ворид кард. Радифҳои эҷодкардаи шоир дар баробари хушоҳангӣ, мусиқавият ва тавсияи мавзунияту бадеияти шеър, мавқеи хеле устувор дошта, онҳоро ба ҳеҷ вачҳ аз қофия ва матни умумии шеър ҷудо кардан имкон надорад, ки ин аз маҳорати суҳанофаринии адиб дарак медиҳаду аҳамияти амалии онро меафзояд.

12. Ҳар суҳанвари тавоно барои тақвияти каломии худ ва таъмини бадеияти он аз санъатҳои бадеӣ истифода мебарад, ки Ғоиб Сафарзода низ аз ин истисно нест. Дар ашъори шоир ҳам санъатҳои маънавӣ ва ҳам санъатҳои лафзии суҳанофаринӣ тавҷам истифода шудааст, ки гурӯҳи аввал барои офариниши маънииҳои бикр ва гуруҳи дуюм барои зиннати лафз дар эҷодиёти адиб хизмат кардаанд. Маҳорати суҳанофаринии шоир бештар дар қорбурди ташбеҳ, истиора, талмех, тавсиф, таҷнис, зуқофиятайн, тақрор ва ғайра бармало гардид. Маҷмуан, Ғоиб Сафарзода шоирест, ки ба лафз ва маънии суҳан баробар тавҷҷуҳ зоҳир намуда, дар қорбурди ин ё он гурӯҳи саноеӣ бадеӣ зиёдаравӣ накардааст.

13. Яке аз муваффақиятҳои Ғоиб Сафарзода дар ҷодаи шеъру шоирӣ ва фаъолияти дигари ӯ дар забондонии адиб арзёбӣ мешавад. Ин маъноӣ онро дорад, ки шоир дар баробари истеъдоди фитрӣ, забони тоҷикиро ба тамоми нозуқиҳои маърифат кардааст ва онро ба вачҳи аҳсан дар эҷодиёти бой ва фаъолияти гуногунҷабҳаи худ фаровон истифода намудааст. Забони шеъри шоир бо вҷҷуди бадеият ва таҳайюлотии шоирона хеле суфта, равон ва мафҳум аст. Андешаҳо солим, ғояҳо рӯшан ва таъкидот нишонрас мебошад. Ҷараёни содакунии забони шеър дар эҷодиёти шоир дида мешавад, ки ин албатта, талаби замон будааст. Дар ин росто, сабки нигориши вай фаҳмо, аз пӯшидагӯӣ дур ва мураккаббаёнӣ орист. Бо ин вижагӣ, сабки ашъори шоир тамоюл ба сабки кудамо, ба вижа сабки хуросонӣ дорад.

Истифодаи амалии ин нуқтаҳои таҳқиқӣ дар мисоли рӯзгор ва осори Ғоиб Сафарзода метавонад маърифати адабии ихлосмандони адабиётро боло барад ва рушди бемайлонии онро таъмин созад.

НАШРИ ТАЪЛИФОТИ ИЛМӢ ДАР МАВЗУИ ДИССЕРТАТСИЯ

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Мирзоева М.М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода (Муҳаббат нисбат ба зодгоҳ на муҳаббатест кӯҷак) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (маҷаллаи илмӣ). Бахши филология. – Душанбе: Сино, 2016. –№4/1 (195). – С.186-190.

[2-М]. Мирзоева М. М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода (Ҳастии Ватан ҳаёту пайванди ман аст) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе: Сино, 2016. – №4/2 (199). – С. 201-205.

[3-М]. Мирзоева М. М. Шоире бо шеъри баландпарвоз (Бахшида ба 75-солагии Ғоиб Сафарзода) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе: Сино, 2016. – №4/3 (203). – С. 194-205.

[4-М]. Мирзоева М. М. Нақши қофия ва радиф дар ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе, 2022. – №1 (203). – С. 205-210.

[5-М]. Мирзоева М. М. Ҷойгоҳи санъатҳои бадеӣ дар ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (бахши илмҳои филология). – Душанбе, 2023. – №1 (30) – С. 25-32.

II. Таълифоти муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигар илмӣ:

[6-М]. Мирзоева М. М. Мавзуи васфи баҳору наврӯз дар ашъори Ғоиб Сафарзода (Бахшида ба 70-солагии ДДК) [Матн] /М.М. Мирзоева // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (маҷаллаи илмӣ). – Кӯлоб, 2015. – №2 (13). – С. 287-292.

[7-М]. Мирзоева М. М. Ғоиб Сафарзода шоир, тарҷумон ва рӯзноманигори равшанбаён» [Матн] /М.М. Мирзоева //Нақши Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар тайёр намудани мутахассисон. Маҷмуаи илмӣ (2) бахшида ба 70 – солагии донишгоҳ. – Кӯлоб, 2015. – С. 497-500.

[8-М]. Мирзоева М. М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маҳсули андеша (маҷмуаи мақолаҳои илмӣ). – Душанбе, 2015. – С. 34-39.

[9-М]. Мирзоева М. М. Ситоиши зан-модар ва зан-маҳбуба дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (маҷаллаи илмӣ). – Душанбе: Промэкспо, 2016. – №2 (15). – С.172-178.

[10-М]. Мирзоева М. М. Бозтоби масъалаҳои иҷтимоӣ-фалсафӣ дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ бахшида ба 80 – солагии Саидҷон Ҳакимзода. – Душанбе: Промэкспо, 2019. – С.183-190.

[11-М]. Мирзоева М. М. Жанрҳои ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Международная научно-практическая конференция. Сборник докладов. – Душанбе: РТСУ, 2019. – С.551-557.

[12-М]. Мирзоева М. М. Ғоиб Сафарзода рӯзномнигор [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ бахшида ба 75 – солагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. – Кӯлоб, 2020. – С.143-145.

[13-М]. Мирзоева М. М. Фаъолияти публицистии Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалии дар мавзуи «Масъалаҳои рушди публицистика ва методикаи таълими журналистикаи муосир» бахшида ба 30 – солагии Истиклолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Кӯлоб, 2020. – С.74-80.

**КУЛЯБСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
им. АБУАБДУЛЛОХА РУДАКИ**

На правах рукописи

**УДК 891.550 (092)
ББК 83.3 (2 точик)
М - 65**

МИРЗОЕВА МАХТОВБИ МУСТАФОВЕНА

ЖИЗНЬ И ТВОРЧЕСТВО ГОИБА САФАРЗОДА

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.04. – История литературы, литературные связи

Душанбе – 2023

Работа выполнена на кафедре таджикской литературы Кулябского государственного университета им. Абуабдуллоха Рудаки.

Роҳбари илмӣ:

Рахмонов Шахзамон Абдукодирович, доктор филологических наук, профессор, старший научный сотрудник сектора современной литературы Института языка и литературы имени Рудаки Национальной академии наук Таджикистана

Муқарризони расмӣ:

Косимзода Солех Салим, доктор филологических наук, профессор кафедры таджикского языка и стилистики изучения методики преподавания таджикского языка и литературы Таджикский национальный университет

Рахмонов Махмурод Бегмуратович, кандидат филологических наук, преподаватель кафедры таджикского языка Бохтарского государственного университета имени Носири Хусрава

Ведущая организация:

Таджикский международный университет иностранных языков имени Сотима Улугзода

Защита состоится «13» марта 2023 года, в 15:00 часов на заседании диссертационного совета 6D.KOA-069 при Таджикском государственном педагогическом университете имени Садриддина Айни, г. Душанбе, проспект Рудаки 121, факультет таджикской филологии, 1 этаж, зал ученого совета.

С диссертацией и авторефератом можно ознакомиться в библиотеке и на сайте ТГПУ им. С. Айни www.tgpu.tj

Автореферат разослан «_____» _____ 202__ г.

**Учёный секретарь диссертационного совета,
доктор филологических наук, профессор**

Курбонзода Р. К.

Введение

Актуальность темы исследования. Многие исследователи литературы придерживаются мнения, что современная таджикская поэзия претерпела глубокие изменения с конца 50 - начала 60-х годов прошлого века. Ощутимые изменения коснулись виды поэзии, содержания и тематики, усилилось поэтическое видение и эстетические аспекты. Поиски нового — одна из характерных черт человеческого общества и если бы не эта особенность, мир перестал бы развиваться. Представители искусства и культуры, особенно таджикские литераторы, в течение всей деятельности стремятся достигнуть новых вершин.

Беглый взгляд на историю современной таджикской литературы показывает, что такие усилия предпринимались известными таджикскими поэтами в первые десятилетия XX века и позднее, в 20-30-е годы. Благодаря этим изменениям, происшедшим в современной поэзии в результате упорного труда и борьбы представителей первого поколения таджикских литераторов, поэзия, постепенно, из века в век, стала новей и утонченней, приобретая новую огранку. В дальнейшем такие инициативы и новаторства происходили под влиянием русской поэзии посредством переводов с русского языка на таджикский.

Развитие современной таджикской поэзии имело много предпосылок. Одной из главных, на наш взгляд, стало появление в литературе нового поколения литераторов с новым мышлением, которое стремилось вернуть таджикской поэзии ее древнюю самобытность и, опираясь на традиции предков, создать связь между таджикской и мировой поэзией. Другим фактором, способствовавшим развитию литературы, является знакомство с творчеством современных поэтов персоязычных народов.

Таджикская поэзия этого периода вошла в новое русло и приобрела иную духовность, известную в таджикской литературе как «новая поэзия» в творчестве таких поэтов, как Мумин Каноат, Гафор Мирзо, Лоик Шерали, Бозор Собир, Хабибулло Файзулло, Гульназар, Гулрухсор и Гоиб Сафарзода.

О преобразованиях в современной таджикской поэзии этого периода и ее явлениях написано много исследований, в которых рассмотрены ее взлеты и падения. В контексте сказанного, тема данной диссертации посвящена исследованию литературного наследия таджикского поэта Гоиба Сафарзода.

Поэт Гоиб Сафарзода за свою недолгую жизнь, на протяжении всей творческой деятельности, с его незаурядностью и стремлением к новому, одарённостью, размахом мысли, смог достичь ощутимых творческих высот в поэтической, переводческой и журналистской деятельности, в любви к народу, Родине, гуманизму, дружбе, о чем вполне справедливо отмечали почитатели его таланта, друзья, наставники, родные и близкие.

По мнению многих литературоведов, роль Гоиба Сафарзода чрезвычайно велика в развитии перевода произведений поэтов и писателей из бывших советских республик и мировой литературы. Таджикская литература богата на переводную литературу, однако не каждому поэту выпадает счастье быть качественно переведенным. Отмечено, что переводы Гоиба свидетельствуют о

его высоком мастерстве. Он перевел произведения русских поэтов - Н.А. Некрасова, Н. Тихонова, Я. Смелякова, А. Суркова, азербайджанских - Наби Хазри (цикл стихов), Мамада Рахима, Сулаймона Рустама, армянских - Сайёда Наво (цикл стихов) и Ованеса Шероза, белорусских - Петруса Бровка и Нила Гилевич, украинской поэтессы Светланы Йовенко, балкарских - Кайсина Кулиева и Максима Геттуева, грузинских - Николоза Бараташвили, казахского - Музаффара Алимбаева, литовца - Евгениюса Матузавичюси, узбекских поэтов - Уйгуна и Охунджона Хакимова.

Данный список можно дополнить переводом произведений английских поэтов Байрона и Шелли (цикл стихов), индийского поэта Хориваншрея Бачана, египетского поэта Махмуда аш-Шунаби, иракского поэта Аббаса Омара, сенегальского - Давида Диопа.

Изобразительные и художественные особенности, эстетические аспекты поэзии Гоиба Сафарзода, его поэтический стиль и искусство, основы зрелости как поэта, до сих пор не являлись предметом отдельного научного исследования, что и обосновывает **актуальность темы исследования**. Подобный анализ позволит определить роль и место поэта в таджикской литературе и литературоведении.

Степень изученности проблемы. Известно, что творческое мастерство и созревание каждого литератора происходит тогда, когда его творческий путь с самого начала, шаг за шагом, будет оценено и подвергнуто критике. Следует отметить, что многие современные таджикские поэты, достигшие впоследствии высокого мастерства, еще в подростковом возрасте писали ученические стихи и посвящали их матери, Родине, любимым и близким людям. Также и Гоиб Сафарзода начал писать и издавать свои первые стихи еще в студенческие годы (1958-1962 гг.) в издательстве «Педагоги чавон» («Молодой педагог») Душанбинского педагогического института им. Т.Г. Шевченко (ныне Таджикский государственный педагогический университет им. С. Айни) и в периодической печати. В эти годы стихи молодого поэта регулярно печатались на страницах центральных издательств, таких как газета «Комсомоли Тоҷикистон» («Комсомолец Таджикистана»), «Маориф ва маданият» («Образование и культура»), «Тоҷикистони советӣ» («Советский Таджикистан»), журналы «Шарқи сурх» («Красный Восток»), «Занони Тоҷикистон» («Женщины Таджикистана»).

Литературовед Б. Насриддинов одним из первых написал критическую статью на стихи молодого и талантливого поэта Гоиба Сафарзода, которому было всего 19 лет. В статье «Нахлҳои умедбахш» («Перспективные пчелы») он отметил: «Гоиб Сафаров, только взявший в руки перо, уже с первых шагов показал свой талант. Одним из хороших черт Гоиба Сафарова является то, что он не следует общим и шаблонным темам, а ищет особенные моменты»¹. Позже такие критики и литературоведы, как Мухаммаджон Шакури в статье «Сухан аз лирика ва мазмуни ҳаётии он» («Слово о лирике и ее жизненном содержании») и Сахиб Табаров в статье «Меҳнат ва ҷустуҷӯ асоси самари

¹ Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мурағтиб: Шоххайдар Ёдгорӣ / Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – с.9 с.

эчодист» («Труд и поиск – основы творческих плодов») отметили талант Гоиба Сафарзода в начале его творческого пути.

Несмотря на широкую известность среди литераторов, исследователей и любителей поэзии, своими стихами, которые регулярно печатались на страницах центральных газет и журналов, Гоиб Сафарзода был человеком скромным и требовательным к себе, из-за чего не торопился издавать отдельный сборник своих стихов. В представлении Гоиба Сафарзода литературной среде как молодого и талантливого поэта важное значение сыграло предисловие Мирсаида Миршакара в сборнике поэта «Корвони орзу» («Караван грез»), изданного в 1969 году. Предисловие М. Миршакара было как благословение, он отмечал: «Автор этого сборника Гоиб Сафарзода является одним из молодых поэтов, сумевший который за короткий промежуток времени влюбить в себя читателей и заслужить имя поэта»¹.

На наш взгляд, первым в таджикском литературоведении, кто более подробно проанализировал творческие успехи и неудачи Гоиба Сафарзода, является литературовед Сохиб Табаров. В статье «Сурудаҳои вопасин» («Последние песни», 1972), посвященной содержанию, стилю, композиции и искусству слова в поэзии второго сборника Гоиба Сафарзода «Ошёни офтоб» («Восход солнца», 1972 г.), опубликованного посмертно, где исследователь отметил: «Стихи сборника «Ошёни офтоб» Гоиба Сафарзода емкие по структуре и содержанию, в них раздумья, социальные и эстетические мысли поэта содержательны и выражены искусно. В некоторых своих стихотворениях, как и многие персидско-таджикские поэты, он выражает конечную мысль в каждом бейте, что еще раз доказывает сходство стилевых манер поэта с поэзией Рудаки, Саади, Хафиза или Лохути и Турсунзаде»².

Высокое мастерство и талант, содержательная и мелодичная поэзия за короткое время принесли известность и славу молодому Гоибу Сафарзода. Известность и творческая продуктивность Гоиба Сафарзода привлекли к его творчеству внимание многих ученых, посвятивших ему статьи, предисловия и научно-критические рецензии, однако ни в одной из этих работ не было проведено подробное, всестороннее исследование жизни и творчества поэта, в чем и заключается *актуальность темы исследования*.

Связь исследования с программой, проектом и научной тематикой. Диссертация выполнена в рамках научных программ, запланированных кафедрой таджикской литературы Кулябского государственного университета имени Абуабдуллы Рудаки.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ:

Цель исследования. Основной целью диссертации является изучение жизни и творчества Гоиба Сафарзода: поэтическое мастерство, художественность, стиль, формы и содержания стихов поэта, его роли и места в становлении и эволюции поэзии 60-70-х гг. XX века.

¹ Сафарзода Гоиб. Корвони орзу. Маҷмуаи шеърҳо / Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1969. – С. 5.

² Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби дуюм / С. Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1978. – С. 202.

Задачи исследования. Для достижения поставленной цели были решены следующие задачи:

– опираясь на сведения, содержащиеся в литературных, исторических источниках и исследовательских работах исследовать биографию, литературное наследие и творческую деятельность Гоиба Сафарзода;

– изучить и провести всесторонний обзор содержания произведений поэта с точки зрения традиций и инноваций современной таджикской литературы, особенно поэзии 60-70-х годов XX века;

– выявить поэтическое искусство Гоиба Сафарзода с учетом классических и современных норм поэзии;

– определить языковые и стилистические особенности стихотворений поэта в рамках литературных и структурных тенденций эпохи поэта.

Объект исследования - особенности поэзии 60-70-х годов XX века на примере жизни и литературного наследия Гоиба Сафарзода.

Предмет исследования – жизнь и литературное наследие Гоиба Сафарзода.

Теоретические основы исследования. В ходе исследования учитывались научные достижения и теоретические взгляды отечественных и зарубежных ученых и исследователей, таких как В. М. Жирмунский, И.С. Брагинский, Е. Браун, Я. Рипка, Парвиз Нотили Ханлари, А. Мирзоев, Х. Мирзозода, С. Табаров, М. Шукуров, А. Маниязов, Х. Асозода, Х. Шарифзода, Бахром Сирус, Р. Мусульманкулов, У. Тоиров, А. Кучаров, А. Махмадаминов, М. Ходжаева, М. Нарзикул, И. Икромов и др.

Методологические основы исследования. В диссертации использованы традиционные литературоведческие методы исследования – изучение литературных жанров, интерпретация литературных произведений, статистический; исторический и историко-сравнительный подходы.

Эмпирическая база исследования. Диссертация написана на материале творчества поэта, в частности, «Корвони орзу» («Караван мечты», 1969 г.), «Ошёни офтоб» («Дом солнца», 1972 г.), «Мероси чавонӣ» («Наследие юности», 1978 г.), «Чавонӣ» («Юность», 1986 г.), «Мунтахабот» («Сборник», 2003 г.), «Мунтахабот» («Сборник», Книга 2, 2011 г.), «Чашмаи Мехр» («Родник любви», Сборник, 2015). Также использованы материалы из Областной библиотеки имени Садриддина Айни города Куляба, библиотеки КГУ им. Абуабдуллоха Рудаки, Дома-музея Гоиба Сафарзода в Восейского района.

В ходе исследования использованы материалы истории литературы, теории литературы, литературоведения, поэтики, текстологии, стилистики, источниковедения, а также работ, посвященных данной теме.

Новизна научных исследований. Одним из аспектов, определяющих новизну темы исследования является то, что **впервые** исследуются стихи одного из ярких лиц современной таджикской поэзии Гоиба Сафарзода. В диссертации выявлены новаторские стороны, тема и содержание его поэзии. Впервые дана оценка творчеству Гоиба Сафарзода, изучено содержание

наследия писателя, особенности поэтических жанров и эстетических аспектов его стихов, проведен анализ биографии и творчества поэта.

Научные положения, выносимые на защиту:

1. Современная литература является неотъемлемой частью тысячелетней таджикской литературы. В ней находят свое продолжение традиции, новаторства и преобразования, связанные с жизнью того времени. Одним из достижений литературы 60-70-х годов прошлого века является творчество ряда талантливых писателей, посвятивших себя поэзии, духовно обогатив ее старыми традициями, новыми темами и национально-освободительными идеями.

2. Талантливый поэт, искусный переводчик и состоявшийся журналист Гоиб Сафарзода – один из тех, кто вложил свою лепту в развитие современной литературы.

3. Жизнь поэта прошла между 1940-1972 годами - всего лишь 32 года. Однако за этот короткий промежуток времени, благодаря своему продуктивному творчеству, он смог прославиться как яркий, талантливый поэт, стремящийся к новому.

4. Литературное наследие поэта составляют газели, рубаи, двустушия, маснави, тарджебанды, мусаммат, кытъя, свободный стих, переводы стихов поэтов различных национальностей, эпизоды и очерки, путевые заметки.

5. Гоиб Сафарзода в своих произведениях, в том числе в стихах, затрагивал такие важные темы человеческой жизни, как любовь, уважение к родителям, особенно к матери, к национальным ценностям, в том числе к языку, культуре и историческим личностям, воспевал весну и Навруз, дружбу, единство, сплоченность, пропагандировал верность, защиту Родины, самосознание и т.п.

6. Творчество Гоиба Сафарзода прославилось среди поэтов начала второй половины XX века своей поэтичностью, образностью, привлекательной рифмой, мелодичностью ритма, характерной для системы аруз.

Теоретическая и научно-практическая значимость исследования состоит в том, что оно решает теоретический и практический аспекты. Полученные результаты и материалы исследования могут быть полезны специалистам различных отраслей литературоведения, исследователям истории литературы и современной таджикской поэзии.

Результаты исследования, полученные в ходе исследования будут полезны при составлении лекций по истории современной таджикской литературы, а также спецкурсов, разработке учебных пособий, проведении научно-литературных конференций о жизни и творческой деятельности поэта, на дополнительных занятиях по творчеству поэта в средних и высших учебных заведениях (на факультетах таджикской филологии и журналистики).

Оценка достоверности результатов, проведенных исследований, выводов и рекомендации, сформулированных в диссертации, заключается в обоснованности исходных теоретико-методологических позиций исследования, комплексным рассмотрением предмета и объема исследований, объемом исследуемых данных и материалов, применением научных данных, соответствующих цели и задачам исследования, корректностью обработки

данных, многие из которых были представлены в виде научных статей и докладов на научно-практических конференциях Кулябского государственного университета имени Абуабдуллоха Рудаки (2014-2023 гг.), на литературных чтениях и семинарах факультета филологии и журналистики данного вуза.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Тема диссертации соответствует паспорту специальности 10.01.04 - История литературы, литературные связи. Исследуемый материал имеет непосредственную связь с историей литературы, стилистикой, поэтикой литературных произведений, теорией литературы и критикой.

Личный вклад соискателя состоит в том, что впервые в диссертации систематизированы и всесторонне изучены жизнь и литературное творчество Гоиба Сафарзода. К личным достижениям автора диссертации относятся опубликованные статьи, доклады и исследования, а также издание нового поэтического сборника Гоиба Сафарзода.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Содержание диссертации было представлено на районных, городских, областных, республиканских, международных и университетских конференциях Кулябского государственного университета имени Абуабдуллоха Рудаки (2014-2023 гг.).

Диссертация обсуждена и рекомендована к защите на заседании кафедры таджикской литературы Кулябского государственного университета имени Абуабдуллоха Рудаки (протокол № 7 от 23.02.2023).

Публикации по теме диссертации. Основное содержание диссертации состоит из 13 научных статей, из которых две статьи доложены на республиканской научно-теоретической конференции, посвященной теме «Роль Кулябского государственного университета имени Абуабдуллоха Рудаки в подготовке специалистов» в честь 70-летия университета (часть 2), пять статей опубликованы в рецензируемых журналах ВАК РФ и ВАК Республики Таджикистан при Президенте РТ, одна статья издана в научно-методическом журнале кафедры методики преподавания таджикского языка и литературы «Продукт мысли», посвященной 70-летию Кулябского государственного университета им. Абуабдуллоха Рудаки (научный журнал), 3 статьи на республиканских и международных научно-практических конференциях.

Структура и объем диссертации. Диссертация состоит из введения, трех глав, тринадцати разделов и четырех подразделов, заключения и библиографии, и состоит из 182 страниц.

ОСНОВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ

Во введении излагаются основные предпосылки настоящей работы, обосновывается выбор темы, её актуальность и научная новизна, характеризуется объект изучения, кратко излагается история изучения проблемы, раскрывается теоретическая и практическая значимость диссертационного исследования, формулируются его цель, задачи, методологическая основа, а также излагаются положения, выносимые на защиту.

Первая глава диссертации - «О жизни, творческой деятельности и литературном наследии Гоиба Сафарзода» посвящена его детству и периоду обучения.

Первый раздел первой главы «Жизнеописание поэта и основы становления его личности» посвящен изучению биографии поэта и периоду его взросления.

Творческая деятельность Гоиба Сафарзода началась в конце пятидесятых годов, со студенческих лет, и продолжалась всего 13 лет до его трагической гибели (1972 год). Как творческая личность он был очень требователен к себе и за свою непродолжительную жизнь внес ценный вклад в поэзию 60-х годов XX века. По мнению составителя посмертного сборника стихов поэта Шоххайдара Ёдгори, Гоиб Сафарзода оставил после себя произведения «Мероси чавонӣ» (“Молодое наследство”), «Чавонӣ» (“Молодость”), «Мунтахабот» (“Сборник”) (в двух томах) и «новаторской поэзией занял свое место среди литераторов. Он стремился к новизне не только в плане формы, структуры, но и содержания и видов стихов. Его стихи — источник превосходного художественного мастерства и идей»¹.

Гоиб Сафарзода вступил в ряды членов Союза журналистов в возрасте 25 лет (1965 г.), а в возрасте 31 года (1971 г.) стал членом Союза писателей бывшего Советского Союза.

Родился поэт 20 февраля 1940 года в селе Муллоджан Охтеракского сельского совета Ховалингского района. Отец поэта Сафар Абдуалим учился в бухарском медресе и был одним из добродетельных людей, он преподавал соседским детям уроки морали и грамоты, воспитывая их в духе милосердия и любви к науке, из-за образованности, односельчане уважительно называли его Муллосафаром.

Юный Гоиб окончив пятый класс продолжил учебу в школе имени Ф. Энгельса села Кадучи, который успешно закончил в 1957 году и поступил на факультет таджикского историко-филологического факультета Душанбинского педагогического института имени Т.Г. Шевченко (ныне ДДОТ им. С. Айни). В те годы Гоиб Сафарзода был полон любви к учебе, знанию, творческой работе. Следует отметить, что в становлении нового поколения современных таджикских поэтов и писателей чрезвычайно важна роль ученых, преподававших в высших учебных заведениях, наши лучшие, талантливые поэты являются воспитанниками этих вузов. Недаром таджикский критик Сахиб Табаров в статье «Дар зиндагӣ аз хеш гузорам асаре ман» («Я оставляю после себя след»), посвященной становлению и развитию творчества Гоиба Сафарзода, указывает на роль этих основ: «Среди институтов столицы Таджикистана, воспитывающих литераторов, есть две школы, занимающие значимое место в литературной среде - одна из них Педагогический институт имени Шевченко, а другая – Таджикский государственный университет имени В.И. Ленина. Если в послевоенные годы ряд писателей - Акобир Шарифи, Файзулло Ансари, Бобо Ходжи, Гаффор Мирза, Убайд Раджаб - были

¹ Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Чилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С.10.

воспитанниками педагогического института, то в шестидесятые годы к ним примкнули Гоиб Сафарзода, Лоик Шерали, Хабибулла Файзулло, высоко поднявших авторитет этой литературной школы»¹.

Поэт всегда и во всем, что в жизни, что в творчестве старался быть порядочным, искать свежую мысль, с пользой для дела использовать каждое мгновение, каждое дыхание в жизни:

Дар зиндагӣ назаргаҳам умре баландихост,
Наззораам ба дидаи парвин нуҳуфтааст.
Ман роҳҷӯи олами дуру надидаам,
К-он ҷо касе набуду буди ман нагуфтааст².

Гоиб Сафарзода погиб 21 июля 1972 года, в результате автокатастрофы - трагедия случилась в самый разгар его творческой деятельности, опечалив сердца родных, друзей и близких.

«Литературные и духовные связи современников поэта» - так называется подраздел данной главы, в котором диссертант рассматривает литературные связи Г. Сафарзода со своими современниками - литераторами. Поэт поддерживал плодотворные литературные и творческие отношения со всеми своими современниками, с такими поэтами как Мумин Каноат, Гафор Мирзо, Лоик Шерали, Кутби Киром, Джума Одина, Убайд Раджаб, Мاستон Шерали, Шахмузаффар Ёдгори, Шоххайдар Ёдгори, Хабибулло Файзулла, Бозор Сабир, Гулрухсор Сафиева, Бахтиёр Муртазо и многие др. - эта связь способствовала совершенствованию его творчества.

Второй раздел первой главы называется «Публицистическая и переводческая деятельность Гоиба Сафарзода».

Гоиб Сафарзода принадлежит к тому поколению литераторов, которые рано, еще в студенческие годы начали заниматься литературой, журналистикой, он сотрудничал с периодическими изданиями, журналами, телевидением, радио, публиковал свои первые стихи, рассказы и статьи.

С молодых лет он начал активное сотрудничество с издательством Душанбинского педагогического института имени Т.Г. Шевченко «Молодой педагог» на страницах, которого опубликовал свои первые ученические творения. Сотрудничество с рядом центральных издательств дало свои хорошие плоды, его пригласили на работу в редакцию газеты «Тоҷикистони советӣ» («Советский Таджикистан»), являющимся в те времена изданием ЦК Коммунистической партии Таджикистана. Так молодой поэт стал журналистом и с энтузиазмом и теплом в сердце начал свою новую деятельность:

Мекӯш қалам, дароз бошад рӯзат,
Ҳар фард зи лафзи ту сабақ омӯзад.
Бо кинаву бо ҳасад агар ҳарф занӣ,
Дар оташи ростӣ забонат сӯзад³.

Подстрочный перевод:

Пиши перо, да будет день твой долгим,

¹ Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби чорум/ С.Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1984. – С. 384.

² Сафарзода Гоиб. Мунтахабот, ҷилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 108.

³ Сафарзода, Гоиб. Мунтахабот, ҷилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/ Ғ. Сафарзода. -Душанбе: Адиб, 2003. – С.108.

Люди учатся на твоих словах.

Если слово твое сказано со злобой и завистью,

Твой язык сгорит в огне правды.

«Высказывания литераторов и критиков о достижениях поэта и его многогранной деятельности» — следующий подраздел данной главы.

Известный поэт и журналист Зиё Абдулло в своих воспоминаниях отметил требовательность Гоиба Сафарзода по отношению к своему творчеству словами Боки Рахимзода: «На одном из собраний Боки Рахимзода отметил: «Будьте требовательными к себе, как Гоиб Сафарзода, и никогда не успокаивайтесь»¹.

В 1969 году Гоиб Сафарзода собрал лучшие образцы своих стихов в сборнике «Караван желаний» и опубликовал в издательстве «Ирфан». Известный поэт Мирсаид Миршакар в предисловии, написанному к этому сборнику писал: «В последние годы слово поэт часто употребляется эпитетами «известный», «уважаемый», «красноречивый», «любимый»... На мой взгляд, слово «поэт» не нуждается в лишних эпитетах. Поэтом может называться человек, тонко чувствующий слово, талантливый, любимый народом, и заслужить это звание - великая награда для любого поэта, что старого, что молодого. Автор этого сборника Гоиб Сафарзода – один из тех молодых ценителей слова, который за короткий срок сумел закрепить свое имя в сознании людей и стать достойным звания поэта»².

Из цикла стихов, бейтов и рубаи в книге «Восход солнца» видно, что за последние несколько коротких лет поэт совершенствовал свое мастерство и стиль.

Третий раздел первой главы называется **«Наследие поэта и их жанровая классификация»**. Гоиб Сафарзода оставил после себя бесценные произведения, состоящие из стихов, публицистики и переводов. О публицистичности и художественных переводах мы высказали свое мнение в предыдущем разделе, в связи с этим, дабы избежать повторения, в данном разделе произведена классификация и рассмотрены жанровые особенности поэзии Г. Сафарзода. Сохранившееся наследие поэта собраны в семи сборниках, подробно рассмотренных в диссертации - это: «Корвони орзу» («Караван грез», 1969 г.), «Ошёни офтоб» («Гнездо солнца», 1972 г.), «Мероси чавонӣ» («Наследие молодежи», 1978 г.), «Чавонӣ» («Юность», 1986 г.), «Мунтахабот» («Сборник», 2003 г.), «Мунтахабот» («Сборник», Книга 2, 2011 г.), «Чашмаи Мехр» («Родник любви», сборник, 2015 г.).

Сборник «Корвони орзу» («Караван желаний») состоит из трех глав: «Зиндагӣ» («Жизнь»), «Рангҳои ишк» («Цвета любви») и «Орзу» («Грезы»), и содержит 50 стихотворений поэта различных жанров и тематик. Если разделить стихи этого сборника на литературные жанры, то можно получить следующие результаты: 19 четверостиший, 18 маснави, 6 рубаи, 4 белых стиха (вольных), 1 маснави мустазод, 1 газель, 1 мусаллас.

Гоиб Сафарзода, понимая потенциал традиционных жанров классической и современной поэзии, сполна использовал их в своём творчестве - в газели,

¹ Зиё Абдулло. Дар миёни ду мавҷи азим/Абдулло Зиё// Чумхурият. 2004, 19 июн, с. 3.

² Сафарзода, Гоиб. Корвони орзу. Маҷмуаи шеърҳо/Г. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1962. – С.5-6

рубай, двустииши, кытъя, мусаммат, маснави и аруз, сделав их доступными для читателей, еще раз доказав свое мастерство.

Вторая глава диссертации «Содержание стихов Гоиба Сафарзода» состоит из разделов, где проанализированы стихи поэта, тема, которых посвящена матери, Родине, весне, Наврузу, природе родного края, и отдельно - отражающим социальные проблемы.

Первый раздел второй главы - «Описание основных тем стихотворений поэта». Поиски нового принесли Гоибу Сафарзода уважение среди таджикских литераторов,. За короткий промежуток времени ему удалось добиться значительных успехов в написании стихов и публицистических произведений.

Второй раздел второй главы – «Тема матери в стихах поэта». Возможно, в таджикской литературе нет ни одного поэта, который бы не писал на эту тему. Тема матери стала одной из основных в творчестве Гоиба Сафарзода.

Поэт воспевает в своих стихах любовь и безграничную преданность матерям, восторгается их величием, материнским терпением, трудом и силой в воспитании ребенка, он считает, что до тех пор, пока существует мир и человечество, мать заслуживает большой похвалы:

Модар, ту чавону човидон хоҳӣ монд,
Андар дилу чони одамон хоҳӣ монд.
Омӯхт забону панд ҳар фард зи ту,
То ҳаст ҳаёт, дар забон хоҳӣ монд¹.

Подстрочный перевод:

Мама, ты останешься вечной и молодой,
Останешься в сердцах людей.
Каждый получил твоё воспитание и язык
Пока есть жизнь, будегь на языке людей

Третий раздел второй главы озаглавлен «Тема Родины и любви к ней в стихах поэта».

Тема родины в творчестве поэта занимает особое место. Родина – это место, где человек рождается, взрослеет, создает семью. Безусловно, мысль о матери, Родине вызывает в человеке теплые чувства Эти чувства дополняют друг друга, рождая в человеке бурю эмоций. С этой точки зрения, на наш взгляд, вполне естественно, что первые ученические стихи Гоиба Сафарзода были посвящены его родному селу Муллоджан долины Шикоргах Ховалингского района. Например, стихотворение «Вид моего села», созданное в 1959 г. заканчивается так:

Сахттар андар дили ман гашт чо
Меҳри деҳи дилкашу хушманзарам.
Меҳри поки зодгоҳи хешро
Умрбод андар дилам мепарварам².

Подстрочный перевод:

В моем сердце глубоко сидит
Любовь к прекрасной деревни.

1. Сафарзода, Гоиб. Ошѐни офтоб. Мачмуаи шеърҳо / Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1972. – С. 63.

2. Сафарзода, Гоиб. Мероси чавонӣ. Таҳияи Шоҳайдар Ёдгорӣ/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1978. – 143 с.

Чистую любовь к родному городу
Я сохраняю в своем сердце навсегда.

Находясь в нежных объятиях Родины поэт видит как люди радуются красоте, свету и гордятся его благосостоянием, их жизнь полна радости и детского смеха:

Нигоҳи духтарон зебост имрӯз,
Замини пурсахо зебост имрӯз.
Зи дастафшонии тифлони маъсум,
Канори модарон зебост имрӯз¹.

Подстрочный перевод:

Взгляд девушки сегодня прекрасны,
Щедрая земля сегодня прекрасна.
Радостными малыми детьми,
Материнские руки прекрасны сегодня.

Гоиб Сафарзода воспевает любовь к родине также высоко как любовь и верность к матери, особенно в «Песне о космическом корабле» (1971):

Модар – Ватанам, номи шумо вирди забонам,
Бо амри шумо чоғониби афлок равонам...
Эй модари махбуб, Эй кишвари махбуб!²

Подстрочный перевод:

Мать - моя родина, твое имя на моем языке,
По твоему приказу я отправлюсь в небо...
О любимая мать, о любимая страна!

На самом деле, в отличие от многих поэтов, часто использующих словосочетание Родина-Мать, Гоиб ставит мать выше Родины и каждое свое обращение начинает с обращения к матери, и только потом - к Родине.

Четвертый раздел второй главы называется «Описание весны, Навруза и родной природы в стихах поэта». В этой главе диссертации рассматриваются произведения, посвященные описанию и изображению Навруза и природы родного края.

Гоиб Сафарзода любил тему весны и Навруза, красоту родной природы. Любовь к поэзии в душе Гоиба родилась вместе с любовью к родной земле, природе, весне, Наврузу. Эти чувства прекрасно описаны в стихотворении «Қимати гул» («Цена цветка», 1961):

Маро мебурд калби кӯчаки ман
Ба сайри кӯҳсорон дар баҳорон.
Маро мебурд шавку завқ карда,
Ки гул чинам, гули хушбӯю хандон³.

Подстрочный перевод:

Меня увлекло мое маленькое сердце
На прогулку в горы весной.
Уносил меня с удовольствием,

1. Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Чилди 1. Мураттиб: Шоҳхайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – 58 с.

2. Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Чилди 1. Мураттиб: Шоҳхайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 135.

3. Сафарзода, Гоиб. Мероси чавонӣ. Таҳияи Шоҳхайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Ирфон, 1978. – С. 143.

Чтобы я цветы собирал, ароматные,
улыбающиеся цветы.

Действительно, прихода весны ждут в первую очередь влюбленные поэты. Гоиб Сафарзода, поэт с тонкой душой и богатым внутренним миром, ярким воображением, влюбленный в весну и Навруз, чувствовал ее звуки, воркование голубей, щебетание птиц, которые приносили ему хорошие новости:

Имрӯз зи пушти дар садо мешунавам,
Парвози кабӯтари сабо мешунавам.
Бархез, ки бар дари ту Наврӯз омад,
Аз чаҳ-чаҳи мурғи хушнаво мешунавам¹.

Подстрочный перевод:

Сегодня я слышу шум за дверью.
Я слышу полет утреннего голубя.
Вставай, к твоим дверям пришел Навруз.
Я слышу щебет благозвучных птиц.

Обычаи и традиции праздника Навруз, описанные в стихах Гоиба Сафарзода для нас могут стать источником знания.

Пятый раздел второй главы называется «Отражение социальной проблемы в стихах поэта». В этой главе изучены и обсуждены важнейшие социальные вопросы в стихах поэта.

В отражении социальных проблем Гоиб Сафарзода использует простые жизненные сравнения и описания как и поэты-современники. Примером может служить стихотворение «Дар Замин чӯед маро» («Ищи меня на земле», 1964):

Замин – гаҳвораю чавлонгаҳи ман!
Барояш дар талоши рӯзгорам.
Дар ин раҳ гаҳ шарора, гаҳ барқам,
Гаҳе шогирд, гаҳ омӯзгорам².

Подстрочный перевод:

Земля моя колыбель и ристалище!
Я борюсь за него.
На этом пути я то искра, то молния,
Иногда я ученик, а иногда учитель.

Гоиб Сафарзода написал стихотворение «Чаҳони хешро дарёб» («Найди свой мир»), посвященное социальному положению таджикских женщин - несправедливост в выборе спутника жизни, их отказ бороться за свое счастье, дабы не быть опозоренными. Поэт упрекает их за молчание, безропотность в то время, когда их оценивают как товар и удивленно вопрошает:

Аё, духтар, ту бо ин болҳои нотавони худ,
Чӣ сон парвоз хоҳӣ кард сӯйи манзили мақсуд?³

Подстрочный перевод:

Ох, девушка, как ты со своими слабыми крыльями,
Полетишь к своей цели?

1. Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 150.

2. Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 83.

3. Сафарзода Гоиб. Мунтахабот. Ҷилди 1. Мураттиб: Шоххайдар Ёдгорӣ/Ф. Сафарзода. – Душанбе: Адиб, 2003. – С. 56.

Гоиб Сафарзода поэт - новатор своего времени, его творчество состоит из философских и нравственно-воспитательных стихотворений – размышлений. Одной из основных причин обращения поэтов 1960-1970-х годов к этому виду поэзии и ее новому витку развития является «нравственная и духовная деградация, хищение и нечестность, взяточничество и мошенничество, безволие, равнодушие и безответственность к работе, будущему народа и Родины, языку, истории и культуре нации и тому подобное. Гоиб Сафарзода и его товарищи по перу стремились своим гуманизмом, патриотизмом и честностью исцелять болезненные нравы общества¹.

Третья глава диссертации называется «**Поэтическое искусство Гоиба Сафарзода**». Основу этой главы составляет художественное использование ритма, редифа в стихах поэта, роль средств художественного изображения, язык и стиль в стихах Гоиба Сафарзода.

Первый раздел этой главы - «**Художественное использование ритма в стихах поэта**».

Ритм является одним из неотъемлемых элементов поэзии. По мнению ученых, ритм в поэтическом произведении участвует в создании поэтических образов, в ритмической организации стихотворения и художественного замысла поэта. Ритм неразрывно связан со смысловыми качествами слова, приобретающего в стихе новые оттенки значения, новые смысловые возможности и особую эмоциональную действенность, тем самым, разделив поэзию от прозы.

Гоиб Сафар, обладая талантом, вкусом и всеми качествами, которые необходимы для поэта, создал свои стихи в системе аруза и в этом направлении проявил большое мастерство. Все сказанное подтверждает особое внимание к привлекательным средствам аруза и их использование. Творчество поэта показывает, что 364 его стихотворений, написанных в различных жанров 8 написаны в ритме аруза, 251 стихотворения в размере хазаджа, 96 в размере рамала, 6 в размере музореъ, 4 в размере легкого стихотворения, 3 в размере раджаз, 2 в размере мутакориб, 1 в размере сареъ и 1 в размере мунсарех, и ни в одном стихотворении он не использовал такие размеры как: муджтас, мутадарик, кариб, мушкил, джадид и муктазаб.

Как оказалось, Гоиб Сафарзода 251 стихотворения создал в 20 размерах хазаджа. Согласно мнению знатоков аруза, размер хазаджа считается одним из первых и наиболее популярных самобытных размеров аруза, оно используется в равной степени в арабской и персидской поэзии. Примеры из наиболее распространенных случаев использования аруза:

Хазадж мусамман солим:

Мафойлун мафойлун мафойлун мафойлун

V --- / V --- / V --- / V ---

Миёни химчаат гоҳе ба печу тоб меояд,

Ба рӯи рӯди кӯҳи гӯё гирдоб меояд².

¹ Акбарзода Ю. Ў мевай нахли орзу ноҷида... / Ю. Акбарзода // Таҳқиқи шеър аз нигоҳи нав. Маколаҳо. – Душанбе: Адиб, 2004. – С.89.

² Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот) / Ф. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 76.

Рамал мусамман маҳзуф:

Фоилотун фоилотун фоилотун фоилун

– V – – / – V – – / – V – – / – V –

Қатраи ашки сари рухсори гулгуни туро,
Ашк не, ман катраи оби сафо пиндоштам¹.

Раджаз мусамман солим:

Мустафъилун мустафъилун мустафъилун мустафъилун

– – V – / – – V – / – – V – / – – V –

Эй шуълаҳои оташи чашмони халқи украин,
Дилдодагони дӯстӣ, чӯши Днепри нозанин².

По частоте употребления на первом месте в произведениях поэта стоят хазадж и рамал, на втором - музореъ и хафиф, а на последнем – раджаз, мутакориб, саре и мунсарех.

Второй раздел третьей главы назван «Искусство рифмования поэта». В этой главе исследовано мастерство поэта в рифмовании. Поэт использовал рифму как в традиционной, так и в свободной поэзии. В том числе в газели, кытға, рубаи, двустишии, фарде и др. поэт не только соблюдал закономерность этих жанров в их обычной рифме, но и использовал ее внутренние возможности для их содержания и художественности. Например, в следующей газели поэт использовал рифму мукаййд:

Менишинад, офтоб, эй офтоби ман, баро,

Пешвози оташ, эй қалби кабоби ман баро³.

В матлаъ, продемонстрировавшем несколько приемов стихосложения, рифма в слове «кабобу офтоб» содержит элемент «-об». В нем буква «б» - это редиф мукаййд, а долгая гласная «о» — редиф муфрад. Таким образом, как показывает анализ стихов поэта, он умело пользовался всеми возможностями рифмы, придавая своим стихам особенное изящество.

Третий раздел третьей главы «Роль редифа в поэзии поэта» посвящен искусству рифмования Г. Сафарзода. Поэт относился к числу талантливых поэтов, хорошо чувствующих природу таджикского языка и поэзии, он с большой ответственностью и мастерством использовал редиф, который охватывает девяносто семь из ста процентов стихотворений поэта, написанных в различных жанрах.

Редифы в стихах поэта состоят из одного слова, словосочетания, фразы, предложения и целой строки, например: «ман, кардай, шуд, аст, гардад, канорат, менамуд, ту, дилчӯ, медод, медӯхт, не, омадам, дорад, шавад, руд, мегирифт, нашуд, хешро, меравам, кардаанд, мебарам, шумо, Ватан, гузорам, ӯ, рӯз, оварам, мешавад, нест, омадааст, механдад, дод, мешавӣ, шояд, офаридем, боз мехоҳад, чӯча, мерасад, чӣ? гузашт, меояд, кӯх, мемонӣ, бирасон, бокист, омадан, дарег, бошад, харгиз, ҳеч, ҳама, гирист” и т. д.

В следующем двустишии поэт использует редиф «мебарад дил» в привлекательном значении. Например:

1 Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 76.

2. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 40.

3. Сафарзода Ғоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 28.

Маро манзил ба манзил мебарад дил,
Зи дарёям ба соҳил мебарад дил.
Ба сӯи қуллаҳои дури мақсуд,
Маро бо роҳи комил мебарад дил¹.

Для поэта сердце является центром познания жизни, устранителем проблем, проводником верного пути к достижению цели. По обыкновению, многие поэты и в прошлом, и сейчас сетуют на «сердце», но Гоиб Сафарзода восхваляет его по-своему, где редифу отводится важная роль.

Четвертый раздел третьей главы называется «Место средств художественного изображения в поэзии Гоиба Сафарзода». В зависимости от характера проблемы диссертант разделил этот раздел на подразделы.

Первый подраздел четвертого раздела этой главы называется «Духовные искусства». Следует отметить, что поэты, придают огромное значение художественным тропам, фигурам, симметрии слов. Искусство симметрии проявляется почти во всех стихотворениях Гоиба Сафарзода, как например, в следующем стихотворении:

Чаро парвоз кардан дар фазои худписандиҳо?
Ба пастихо назар андохт бояд аз баландиҳо².

Как мы видим, слова и сочетания этого стихотворения имеют между собой особую смысловую связь. Например, слово «парвоз» со словом «фазо», слово «пастихо» со словом «баландиҳо», словосочетание «дар фазои худписандиҳо» со словосочетанием «ба пастихо назар андохтан», «фазо» со словом «пастӣ» и т. д.

В творчестве Гоиба использовано искусство удивления (санъати таачҷуб), с помощью которого поэт выразит свои чувства:

Духтари тоҷик обам кардай,
Оташӣ оё? Кабобам кардай³.

В поэзии Гоиба Сафарзода эпитеты, сравнения, метафоры существуют не сами по себе, ради красивой формы, а для того, чтобы, полнее и глубже выразить себя. Изучение выразительных средств поэзии Г. Сафарзода позволит выявить особенности его поэзии.

Второй раздел третьей главы назван «Словесное искусство». В стихах Гоиба Сафарзода мы обнаружили более девяти видов словесных искусств, каждый из которых, кроме того, что раскрывает суть слова поэта, создает гармонию его мысли, лаконичность и точность слова, музыкальность, напевность, образность речи. Среди них: искусство тарсеъ, таджнис, зукофиятайн, ходжиб, такрор, переложение, илтизом, иштикок и др. - они являются доказательством поэтического мастерства Гоиба Сафарзода красноречия передачи поэтической мысли поэта.

Тарсеъ в переводе с арабского означает нить жемчуга. Термин представляет собой словесное искусство, которое заключается в изложении

1. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 148.

2. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 110.

3. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/ Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарқи озод, 2015. – С. 52.

сути в двустишии. В творчестве Гоиба Сафарзода можно встретить много примеров с использованием искусства тарсеъ, например:

Дар корам аз ӯ барор дидам,
Дар умрам аз ӯ баҳор дидам¹.

Подстрочный перевод:

В работе я

Среди словесных искусств, которые широко представлены в стихах Гоиба Сафарзода, есть искусство иштикок. Поэт используя широкие его возможности создает соответствие, гармонию слов. В следующем стихе используются искусства иштикок в словах «розшунав ва рознигаҳдор»:

Ҳайрон машав, эй розшунав, рознигаҳдор,
З-он ки ба бари туст нигорам ба бари ман².

Также в следующем бейте поэт использовал искусство иштикок в сочетании «ситамгару ситамкаш» (угнетаемый и угнетенный), имеющих один корень:

Оҳ, дунёи ситамгору ситамкаш,
Оҳ, дунёе, ки модар инчунинат кард саркаш³.

Подстрочный перевод:

О, угнетаемый и угнетенный мир,
О, мир, рожденный от матери упрямым

Пятый раздел третьей главы озаглавлен «Язык и стиль изображения».

Стиль и поэтические приемы Гоиба Сафарзода всегда привлекали внимание литературоведов и ученых современной таджикской литературы. Как отмечает известный таджикский литературовед С. Табаров о творчестве поэта: «В поэзии 1960-х годов отчетливо наблюдается тенденция к размышлению, ёмкости и краткости изложения, образности, отражению жизненной действительности философскими раздумьями - эту черту поэзии можно наблюдать и в творчестве Гоиба Сафарзода». Например, в каждом бейте поэмы «Бузургӣ» («Величие», 1967) заключена законченная мысль. Такое лаконичное художественное обобщение поэта о великих событиях связано, с одной стороны, с тематико-художественными особенностями жанра газели, а с другой стороны, актуальностью философской лирики, лирики размышления и мудрых, содержательных стихов. В приведенном ниже стихотворении поэт создал образы гор, весны, солнца, моря, любви, возлюбленной одним стихом, заключив его одной строкой о матери:

Кӯҳ шуд аз пойдориаш бузург,
Чашма шуд аз беқарориаш бузург.
Аз дурахшу аз ҳарорат офтоб,
Баҳр шуд аз беқарориаш бузург.
Ишқ аз покизагию ростӣ,
Ошиқ аз умедвориаш бузург.
Шуд сари гаҳвораи фарзанди худ

1. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 36.

2. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 61.

3. Сафарзода Гоиб. Чашмаи меҳр (Мунтахабот)/Ғ. Сафарзода. – Душанбе: Шарки озод, 2015. – С. 86.

Модар аз шабзиндадориаш бузург¹.

Гоиб Сафарзода использовал в своих стихах изящные, красочные и простые, понятные слова и словосочетания, близкие народной речи.

В некоторых случаях для большего эффекта поэт использовал народные пословицы и поговорки.

Словом, Гоиб Сафарзода и его поколение, с первых шагов в литературе, стремились придать современной таджикской поэзии свежесть и новизну. Стихотворение рождается тогда, когда оно имеет элементы творческой созидательности. Особенность творчества Гоиба Сафарзода заключается в стремлении создать удивительные образы, использовать изящные языковые единицы и создать на их основе новые слова и выражения, близкие читательскому пониманию, вызвать в них интерес к стилю классических и современных поэтов, использовать их опыт речетворства и т.д.

В **заключении** диссертации кратко излагаются результаты исследования. В том числе:

1. Гоиб Сафарзода – известный представитель поколения литераторов, которые в 60-70-е годы XX века вошли в современную таджикскую литературу с большим энтузиазмом, талантом речетворчества и новым видением на жизнь. Несмотря на свою короткую жизнь, он, благодаря своему природному таланту и непрерывной, серьезной работе над собой смог приобрести известность и признание как поэт с ярким, богатым воображением; после его трагической смерти от поэта остались стихи высокого содержания.

В становлении поэта как личности важную роль сыграли четыре факторы: материнское воспитание, литературный кружок Душанбинского пединститута (ныне ДДОТ им. С. Айни), изучение классической литературы и литературная среда того времени [З-М].

2. Наряду с другими известными поэтами - Гаффаром Мирзо, Мумином Каноатом, Убайдом Раджабом, Кутби Кирамом, Лоиком Шерали, Гулрухсар Сафиевой, Гульназаром Келди молодой поэт сумел вдохнуть новую жизнь в форму, структуру, содержание и вид современной таджикской поэзии. Гоиб Сафарзода как настоящая творческая личность имел искренние, чистые отношения со всеми своими современниками, особенно с друзьями, родственниками, одноклассниками, соратниками. Такое же отношение он получал и от них. Важнейшая черта этих литературных и духовных отношений проявлялась в том, что они строились на доброте и взаимопонимании в радости и горести, победах и потерях. Главной их целью было совершенствование своего мастерства и развитие таджикской литературы [З-М].

Он был известен своим незаурядным талантом писать очерки, статьи, путевые заметки в период работы в качестве корреспондента в редакции «Советский Таджикистан», в поддержку языка, культуры, обычаев и традиций своих предков. Особенно, едо сих пор актуальны его статьи, посвященные сохранению родного языка, талантливым и трудолюбивым людям, оценке их

1. Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Китоби чорум/ С.Табаров. – Душанбе: Ирфон, 1984.

трудолюбия и т.д., эти работы считаются одним из заметных достижений публицистической деятельности писателя [10-М].

4. Гоиб Сафарзода, обладая высокими навыками и природным талантом красноречия и речетворства и понимая важность приобщения таджикского читателя к стихам поэтов других народов мира взялся за кропотливую переводческую работу. Он успешно перевел на таджикский язык произведения известных русских литераторов - Н.А.Некрасова, Н.Тихонова, Я.Смелякова, А.Суркова, М.Румянцевой, несколько произведений литераторов из бывшего Союза и мировой литературы, таких как Сайёд Наво (Армения), Наби Хазри, Сулаймон Рустам (Азербайджан), Петрус Бровка (Белорусия), Музаффар Олимбоев (Казахстан), Байрон и Шелли (Англия), Хориваншрай Бачан (Индия), Махмуд аш-Шунаби (Египет), Давид Диоп (Сенегал). Переводы произведения поэтов мира, осуществленные Гоибом Сафарзода составляют тысяча сто двадцать четыре строк, т.е. 562 бейтов [5-М].

5. Жизнь и творчество поэта, его публицистическая деятельность серьезно не изучались ни критиками, ни литературоведами. Некоторые аспекты жизни и творчества Гоиба Сафарзода в разные периоды были рассмотрены известными учеными - Б.Насриддиновым, М. Шакури Бухорским, С. Табаровым, Ш. Ёдгором, Ю. Акбарзодом, литераторами Г. Мирзо, А. Самадом, З. Абдулло, М. Раджабом, М. Шукурзода и другими в различных статьях. Однако эти мысли и высказывания разрозненны и не создают целостной картины жизни и быта, достижений и потерь, идейно-художественных особенностей творчества поэта. На наш взгляд, несмотря на малочисленность стихов, критикам и литературоведам следует обратить особое внимание на неизученные стороны творчества Гоиба Сафарзода [5-М; 11-М].

6. Поэтическое творчество Гоиба Сафарзода состоит примерно из 1805 бейтов – это чакхорпора, месневи, суруд, кытъя, газель, мухаммас, мураббаъ, марсия, рубои, дубейты, белый или свободный стих, таркибанд, мустазад, фардбейт.

Он создал ряд суруд (песни) – это «Чавонй» (“Молодость”), «Суруди фалакпаймо» (“Космическая песня”), «Суруди шофёр» (“Песня шофёра”), «Бин ту ба майдон маро» (“Посмотри меня на майдане”), «Оинаи сафо туй» (“Чистое зеркало – ты”). Также поэт написал красивые тазмины «Гуфтам: «Ба чашм» на газель Камола Худжанди (1960), «Шохин ба даври мо» на мусаддас Шамсиддина Шохина (1960), «Чу зод модар...» на известную газель Эраджа Мирзо и т.д. Он не писал объемные месневи, дастаны и панегири, однако сочинил две марсии в память о Сайдали Вализода «Ёди шоир» (“В память о поэте”, 1971).

Он не писал стихов специально для детей и подростков, но некоторые его стихи носят воспитательно-нравственный характер и имеют огромное значение в воспитании подрастающего поколения в духе самопознания, любви к Родине, ценным традициям и предкам, родному языку и национальной культуре, дружбе, трудолюбию, правдивости, честности и другим человеческим качествам.

Короткая жизнь поэта не позволила ему собрать образцы любимых стихов в двух сборниках. В период своей жизни он успел увидеть лишь один сборник «Корвони орзу» («Караван грез», 1969). Сборник стихов «Ошёни офтоб» («Гнездо солнца», 1972), составленный им самим, вышел из печати буквально через несколько месяцев после его смерти. Сборник в печать был сдан им самим. После его смерти, благодаря стараниям его односельчанина известного литературоведа Шохайдара Ёдгора в 1978 вышел из печати сборник «Мероси чавонӣ» («Наследие молодости»), а в 1986 сборник «Чавонӣ» («Молодость»). В книге «Наследие молодости» собраны стихи поэта, публицистика, путевые заметки, написанные в период работы в качестве журналиста газеты «Тоҷикистони советӣ» («Советский Таджикистан»).

Шохайдар Ёдгор – составитель посмертных сочинений Гоиба Сафарзода, собрав полное собрание сочинений стихов и прозы, а также переводов поэта, они издал их в двух книгах «Мунтахабот» («Сборник») [9-М].

7. Поэтическое мастерство Гоиба Сафарзода совершенствовалось от строки к строке, от бейта к бейту, от стиха к стиху. В 60-е годы XX века, в период его творческой зрелости и совершенствования поэтического мастерства, он начал искать свой творческий путь, и в этом добился значительных успехов. Как певец реальной, земной жизни людей, он вглядывался во внутренний мир своих лирических персонажей, учитывал их внешний мир, вдумчиво изучал события окружающего мира, воссоздавал их в своем уме и придавал своим стихам философское содержание. Поэт постоянно стремился, чтобы его стихи были осмысленными, искренними, простыми, мелодичными, плавными, богатыми поэтическим искусством, новыми формами, а образы, реальными и популярными [3-М].

8. Главные темы творчества Гоиба Сафарзода - тема матери, любви и верности Родине, весна и Навруз, красота неповторимых пейзажей родной природы, дружба, братство, юношеские надежды и мечты, счастье, трудовые достижения, призыв к сохранению добрых национальных обычаев и традиций предков, уважение к родному языку, призыв к самопознанию, национальной гордости, патриотизм, знание своего предназначения, ценности в жизни, человечность, честность и т. п.

Несмотря на недолгий путь в жизни, Глиб Сафарзода смог найти свое место в поэзии и занять достойное место в числе таджикских поэтов 60-х гг. - его имя вписано в историю таджикской литературы как поэт-новатор, творивший утонченные, содержательные стихи на социально-философские и нравоучительные темы [7-М; 8-М; 1-М; 4-М; 2-М].

9. Анализ ритмической организации в стиховорении поэта показал, что большую часть своих произведений он писал в ритме хазаджа и рамала, менее использовал ритм музореъ, хафифе, раджаз, сареъ, мунсарех и мутакарибе. В своих произведениях поэт вообще не использовал ритм муктазаб, мутадорик, комил, мушокил и кариб.

Поэзия Гоиба Сафарзода состоит из 364 стихов, из которых 11 сложений - дубейти и 13 сложений – рубай, остальные его стихи состоят из 15 сложений и 12 сложений.

10. Помимо ритма, Гоиб Сафарзода талантливо использовал в своих стихах рифму. Искусство поэта проявлялось в том, что он всегда пользовался мелодичной рифмой и не допускал ее изъянов. Поэт использовал рифму и в традиционных стихах и в модернистских. В целом, поэт использовал пять видов рифм, из которых три – зависимые (мукайяд), 2 – абсолютные (мутлак). Гоиб Сафарзода использовал все формообразующие, содержательные, мелодичные, музыкальные возможности поэзии.

11. Для усиления рифмы и красочности стихотворения, Гоиб Сафарзода использовал радиф. Структурно его радиф состоит из одного слова, словосочетания и даже отдельных предложений: примерами из его радифов являются - «ман» («я»), «бо ишку умед» («с любовью и надеждой»), «то кай» («до каких пор»), «чй хуш» («как хорошо»), «бояд буд» («должно быть»), «эй офтоби ман баро» («выйди мое молнышко»). Важнейшей чертой искусства его рифмования является то, что он соотносит рифму с общим содержанием стихотворения и широко использует его в содержании, выражении мысли, идеи, мелодичности речи, слова.

12. Гоиб Сафарзода использовал множество художественных приемов, в том числе духовные и тропы - сравнение, описание, метафора, синонимия, гипербола; из словесных искусств - тарсеь, таджнис, зукофиятайн, хаджиб, повтор, переложение, илтизом, иштикок и т.п. и все они свидетельствуют об искусстве речетворчества писателя [3-М].

13. Гоиб Сафарзода являлся одним из образованных литераторов, хорошо знающих таджикский язык. Поэт для красоты мысли и четкости изложения использовал всю красоту родного языка, весь его потенциал. В стихах поэта каждое слово, каждое словосочетание, фраза и предложение находится на своем месте, соответствует смыслу, сути, делая язык его произведения доступным читателю. Поэтому при чтении его творений читатель не чувствует трудности и недопонимания. Поэт в своей поэзии использовал простой, доступный язык, избегая сложных конструкций [5-М].

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРАКТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЯ

1. Таджикская литература 60-х и 70-х годов богата именами поэтов-новаторов и писателей, среди которых Гоиб Сафарзода. В литературу он вошел со своим природным талантом, высоким творческим вкусом, образованностью и прекрасным поэтическим воображением.

2. Гоиб Сафарзода прожил короткую жизнь, всего 32 года, из них 10 лет он посвятил литературе. За это время писатель перенес большие лишения и потери - смерть отца, тяготы послевоенных лет, переезды и др. Терпение и правильное воспитание матери, его любовь к науке, учебе, а также здоровая и конструктивная среда сделали его успешным.

3. Понятно, что создание хорошей и мирной обстановки в обществе зависит от благонамеренных людей. Поколение таджикских литераторов 60-70-х годов создало для себя и своих потомков хорошую, созидательную и здоровую среду, где воспитались и выросли лучшие талантливые личности.

Одним из них, безусловно, является Гоиб Сафарзода. Представители этой творческой среды, независимо от их места рождения и социального положения, имели между собой прочные духовно-творческие отношения. К числу важнейших достоинств литературной среды при жизни Гоиба Сафарзода относится единство, взаимопонимание, разделение личных успехов и недостатков, беспристрастное рецензирование стихов друг друга, стремление к непрерывному развитию литературы и т. д.

4. Многие наши успешные литераторы после окончания высших учебных заведений начинали работать журналистами и Гоиб Сафарзода — один из них. В этом деле он прославился как журналист, правдиво расследующий добродетельную жизнь известных людей, порицающий вредные действия отдельных лиц, его статьи, очерки, эссе посвящены защите языка, культуры, литературы, обычаев, национальных праздников и обрядов, им написаны много путевых заметок, заслуживающих внимания и исследования.

5. Одной из целей писателей поколения таджикской литературы 60-70-х годов - вывести таджикскую поэзию на мировой уровень. Для этого они использовали все средства, одним из которых является перевод. Гоиб Сафарзода, один из лучших переводчиков своего времени, он перевел стихи поэтов мира и тем самым познакомил таджикских читателей с их достижениями.

6. Большую часть творчества Гоиба Сафарзода составляют произведения, созданные в традиционных жанрах фардбайт, дубайты, рубаи, кытъя, газель, месневи, мусаммат, таркиббанд и мудерн: чахорпора, свободный стих и т.д. Обладая глубокими литературными познаниями поэт воплотил свои мысли в традиционных жанрах классической и современной поэзии, обеспечив тем самым выразительность речи в своем творчестве.

7. Трагическая судьба, яркое творчество и многогранная деятельность Гоиба Сафарзода привлекла внимание коллег и друзей, родственников и однокурсников, исследователей и критиков литературного творчества, которые посвятили ему доклады и статьи, имеющих важную роль в знакомстве с личностью писателя. С другой стороны, эта инициатива открыла путь для исследования его жизни и творчества. Этот процесс еще раз подтвердил возможность углубленного исследования творчества поэта.

8. Литературные произведения поэта, наряду с красивой формой, имеют интересное и познавательное содержание. Любовь к матери, Родине, уважение к национальным ценностям, таким как язык, культура, традиции, воспевание дружбы, взаимопонимания, пропаганда социальных и нравственных вопросов, изображение красоты природы, прославление весны и Навруза и т.п. относятся к числу центральных тем творчества поэта.

9. Гоиб Сафарзода является одним из лучших ценителей современного ритма. Все его стихи написаны в системе аруз, хазадж, рамал, музореъ, хафиф, раджаз, сареъ. Между тем часто используется популярная система, музыкальностью похожая на хазадж и рамал, отличающиеся изяществом, мелодичностью, музыкальностью, многие из них исполняются артистами.

10. Умелое использование рифмы, соблюдение ее законов и правил в современной литературе, как на примере поэмы Гоиба Сафарзода, доказывает, что этот неотъемлемый элемент поэтического слова является вечным украшением художественной речи и не утратило свое устойчивое место в речетворчестве. По этой причине, рассматриваемый нами поэт сознательно использовал рифму и в своих традиционных стихах и в своих современных, используя ее в полной форме и к месту, совершенствуя таким образом, искусство речетворства. Одновременно с возрождением таджикской поэзии в 60 - 70-е годы вступление на литературную арену таких поэтов, как Гоиб Сафарзода, обладающим литературной хваткой, смелостью в деле сохранения и использования традиционных элементов классической поэзии, достойно подражания.

11. Наряду с рифмой в поэзии используется еще один элемент, который называется радиф, и он характерен для таджикской поэзии. Радиф возник и развился в таджикской поэзии и был перенесен в поэзию других народов. В величии этого элемента таджикской поэзии важна роль всех наших поэтов, к числу которых можно отнести и Гоиба Сафарзода с его уникальным мастерством создавать радифы. Созданные поэтом радифы помимо мелодичности, музыкальности и тематико-художественного характера имеют устойчивое положение, и их невозможно отделить от рифмы и общего смысла стихотворения.

12. Каждый талантливый поэт для усиления художественности и эффекта в своих стихах использует художественные приемы и Гоиб Сафарзода не является исключением. Поэт в своих стихах использует как духовные, так и словесные искусства речетворения, первая служит для создания глубоких смыслов, а вторая делает язык стихотворения более выразительным. Мастерство поэта проявляется преимущественно в использовании троп - ташбех, истиора, талмех, тавсиф, тачнис, зукофиятайн, такрор и т.д. Гоиб Сафарзода одинаково уделял внимание и слову, его значению и художественным средствам, не разделяя их друг от друга.

13. Успех Гоиба Сафарзода в поэзии зависит и от прекрасного знания родного языка. Это означает, что поэт, наряду со своим природным талантом, прекрасно умел пользоваться его богатым потенциалом в своем творчестве. Язык его поэзии, несмотря на художественное и поэтическое воображение, утончен, прост и понятен, а мысли совершенны, идеи ясны, акценты метки. В творчестве поэта наблюдается процесс упрощения языка поэзии, что, безусловно, было требованием времени. В этом отношении его стиль изображения прост, легок и понятен, лишен сложных конструкций. Благодаря этой особенности стиль стихов поэта имеет тенденцию к стилю особенно хорасанскому стилю.

Практическое использование результатов исследования на примере жизни и творчестве Гоиба Сафарзода может повысить знания любителей литературы и способствовать их развитию.

ПУБЛИКАЦИЯ НАУЧНЫХ РАБОТ ПО ТЕМЕ ДИССЕРТАЦИИ

I. Статьи автора в рецензируемых научных журналах ВАК при Президенте Республики Таджикистан:

[1-М]. Мирзоева М.М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода (Муҳаббат нисбат ба зодгоҳ на муҳаббатест кӯчак) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (мачаллаи илмӣ). Бахши филология. – Душанбе: Сино, 2016. – №4/1 (195). – С.186-190.

[2-М]. Мирзоева М. М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода (Ҳастии Ватан ҳаёту пайванди ман аст) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе: Сино, 2016. – №4/2 (199). – С. 201-205.

[3-М]. Мирзоева М. М. Шоире бо шеъри баландпарвоз (Бахшида ба 75-солагии Ғоиб Сафарзода) [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе: Сино, 2016. – №4/3 (203). – С. 194-205.

[4-М]. Мирзоева М. М. Нақши қофия ва радиф дар ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (бахши филология). – Душанбе, 2022. – №1 (203). – С. 205-210.

[5-М]. Мирзоева М. М. Ҷойгоҳи санъатҳои бадеӣ дар ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (бахши илмҳои филология). – Кӯлоб, 2023. – №2 (30) – С.99-105.

II. Работы автора в сборниках и других научных изданиях:

[6-М]. Мирзоева М. М. Мавзуи васфи баҳору наврӯз дар ашъори Ғоиб Сафарзода (Бахшида ба 70-солагии ДДК) [Матн] /М.М. Мирзоева // Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (мачаллаи илмӣ). – Кӯлоб, 2015. – №2 (13). – С. 287-292.

[7-М]. Мирзоева М. М. Ғоиб Сафарзода шоир, тарҷумон ва рӯзноманигори равшанбаён» [Матн] /М.М. Мирзоева //Нақши Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар тайёр намудани мутахассисон. Мачмуаи илмӣ (2) бахшида ба 70 – солагии донишгоҳ. – Кӯлоб, 2015. – С. 497-500.

[8-М]. Мирзоева М. М. Васфи зодгоҳу меҳан дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маҳсули андеша (мачмуаи мақолаҳои илмӣ). – Душанбе, 2015. – С. 34-39.

[9-М]. Мирзоева М. М. Ситоиши зан-модар ва зан-маҳбуба дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Паёми Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ (мачаллаи илмӣ). – Душанбе: Промэкспо, 2016. – №2 (15). – С.172-178.

[10-М]. Мирзоева М. М. Бозтоби масъалаҳои иҷтимоӣ-фалсафӣ дар эҷодиёти Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ бахшида ба 80 – солагии Саидҷон Ҳакимзода. – Душанбе: Промэкспо, 2019. – С.183-190.

[11-М]. Мирзоева М. М. Жанрҳои ашъори Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Международная научно-практическая конференция. Сборник докладов. – Душанбе: РТСУ, 2019. – С.551-557.

[12-М]. Мирзоева М. М. Ғоиб Сафарзода рӯзномнигор [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ бахшида ба 75 – солагии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ. – Кӯлоб, 2020. – С.143-145.

[13-М]. Мирзоева М. М. Фаъолияти публитсистии Ғоиб Сафарзода [Матн] /М.М. Мирзоева //Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалии дар мавзӯи «Масъалаҳои рушди публитсистика ва методикаи таълими журналистикаи муосир» бахшида ба 30 – солагии Истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Кӯлоб, 2020. – С. 74-80.

АННОТАТСИЯИ
кори диссертациони Мирзоева Махтовбӣ Мустафоевна
таҳти унвони «Рӯзгор ва осори Ғоиб Сафарзода» барои дарёфти дараҷаи
илмии номзоди илми филология аз рӯйи ихтисоси
10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ

Калидвожаҳо: *Ғоиб Сафарзода, адабиёти муосир, шеър, ҳунари шоирӣ, бадеият, анвои адабӣ, шакл ва мазмуни асарӣ бадеӣ, шахсият, равобити адабӣ, публицистика, тарҷума, мавзӯҳои иҷтимоӣ, вазн, воситаи тасвир, санъатҳои бадеӣ.*

Ҳадафи асосии таълифи ин диссертатсия баррасии рӯзгор ва осори яке аз шоирони номдори адабиёти солҳои 60-ум ва 70-уми қарни XX Ғоиб Сафарзода дар асоси сарчашмаҳои маҳсуб ёфта, ба ин восита ҷойгоҳи нависанда, маҳсусан дар ташаккули назми ин давра таъйин гардидааст.

Мубрамияти мавзуи матраҳшуда дар он зоҳир мегардад, ки барои аввалин бор ҷанбаҳои зебошинохтии ашъор, сабку услуб ва ҳунари шоирӣ, заминаҳои камолу боландагии Ғоиб Сафарзода ҳамчун шоир ва суҳанвар мавриди пажӯиши алоҳида қарор гирифтааст.

Бобу фаслҳои диссертатсия ба таҳқиқи масъалаҳои марбут ба ҷараёни рӯзгори шоир ва ташаккулёбии шахсияти ӯ, равобити адабию маънавии адибони рӯзгори шоир, фаъолияти публицистӣ ва тарҷумонӣ, андешаҳои адибону муҳаққиқон ба фаъолияти гуногунҷабҳаи вай, таснифи жанри ашъор ва баррасии мавзӯҳои меҳварии ашъори шоир, паҳлуҳои иҷтимоии ашъор ва ҳунари шоирӣ Ғоиб Сафарзода бахшида шудаанд.

Дар диссертатсия равшан гардидааст, ки Ғоиб Сафарзода бо вучуди умри кӯтоҳ дидан дар сахнаи адабиёт бештар аз як даҳсола тавассути истеъдоди фитрӣ ва ҷустуҷӯю омӯзиши пайваставу ҷиддӣ тавонист, ба сифати як шоири рангинҳаёлу тозагӯ ва суҳансанҷу суҳаншиноси тавоно шинохта шавад ва пас аз марги ғоҷабораи ашъори баландмазмун боқӣ мондааст.

Умуман, ашъори Ғоиб Сафарзода аз нигоҳи мазмуну ғоя ва ҳунари ниғорандагӣ ба дараҷаи баланди шеъри имрӯз қарор дошта, дар тарбияи ватандӯстӣ ифтихори миллӣ ва худшиносии наслҳои гуногуни хонандагон саҳмгузор аст.

Маводи диссертатсия ва дастовардҳои илмӣ метавонад барои мутахассисони риштаҳои мухталифи илми адабиётшиносӣ судманд бошад.

АННОТАЦИЯ

**диссертационной работы Мирзоевой Махтовби Мустафоевны
на тему «Жизнь и творчество Гоиб Сафарзода» на соискание ученой
степени кандидата филологических наук по специальности
10.01.04 – История литературы, литературные связи**

Ключевые слова: *Гоиб Сафарзода, современная литература, поэзия, поэтическое искусство, искусство, литературный жанр, форма и содержание художественного произведения, личность, литературные связи, публицистика, перевод, социальная проблема, ритм, средства изображения, литературные фигуры.*

Основной целью данной диссертации является исследование жизни и творчества одного из известных поэтов литературы 60-70-х годов XX века Гоиб Сафарзода на основе источников, что позволит определить роль писателя в становлении поэзии данного периода.

Актуальность темы исследования обосновывается тем, что впервые предметом отдельного исследования стали эстетические аспекты поэзии, поэтический стиль и искусство, а также предпосылки становления Гоиб Сафарзода как поэта.

Главы и разделы диссертации посвящены изучению вопросов, связанных с жизнью поэта и становлением его как личности; литературно-духовными связями современников поэта; публицистической и переводческой деятельностью; мнениями писателей и исследователей о его многогранной деятельности; жанровой классификацией стихов и их тематикой, социальными аспектами поэзии и мастерством Гоиб Сафарзода.

Как стало известно из результатов исследования, несмотря на свою короткую жизнь, Гоиб Сафарзода более десяти лет находился на литературной арене, благодаря своему природному таланту, постоянному и серьезному обучению, он признан ярким поэтом с богатым воображением, после его трагической смерти остались стихи высокого содержания.

В целом стихи Гоиб Сафарзода по содержанию, идее и художественности находятся на высоком уровне современной поэзии, способствуют воспитанию патриотизма, национальной гордости и самосознания в читателях разного поколения.

Материал диссертации и научные достижения могут быть полезны специалистам в различных областях литературоведения.

ANNOTATION
of dissertation work of Mirzoyeva Mahtovbi Mustafoevna
on the topic "Life and work of Ghoib Safarzoda" for gaining the
degree of candidate of philological sciences in the specialty
10.01.04 - History of literature, literary relations

Keywords: *Ghoib Safarzoda, modern literature, poem, poetic art, literary, literary genre, form and content of a literary work, personality, literary connections, publicistic, translation, social themes, rhythm, means of representation, literary arts.*

The main purpose of this dissertation is to study the life and work of one of the famous poets of literature of the 60-70th of the twentieth century, Ghoib Safarzoda, based on sources, which will determine the role of the writer in the development of poetry of this period.

The relevance of the research topic is substantiated by the fact that for the first time the aesthetic aspects of poetry, poetic style and art, as well as the greatness for the formation of Ghoib Safarzoda as a poet, became the subject of a separate study.

Chapters and sections of the dissertation are devoted to the study of issues related to the life of the poet and his formation as a person, literary and spiritual connections of the poet's contemporaries, publicistic, and translation activities, opinions of writers and researchers about his many-sided activity, genre classification of poems and their themes, social aspects of poetry and the skill of Ghoib Safarzoda.

As it became known from the results of the study, despite his short life, Ghoib Safarzoda was in the literary for more than ten years, thanks to his natural talent, constant and serious training, he was recognized as a bright poet with a rich imagination, after his tragic death, poems of high content remained.

In general, Ghoib Safarzod's poems are on a high level of modern poetry in terms of content, idea and artistry, they contribute to the education of patriotism, national pride and self-awareness of different generations.

The dissertation material and scientific achievements can be useful to specialists in various fields of literary.